

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT ÜNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

Azerbaycan-Fransa ilişkileri ve Azerbaycan basınına yansımaları
(1991-1993)

Hazırlayan

Nesir Kazımov

1417.02049

BAKÜ-2018

AZERBAYCAN CUMHURİYETİ EĞİTİM BAKANLIĞI
AZERBAYCAN DEVLET İKTİSAT UNİVERSİTESİ
TÜRK DÜNYASI İŞLETME FAKÜLTESİ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER

LİSANS BİTİRME TEZİ

AZERBAYCAN-FRANSA İLİŞKİLERİ VE AZERBAYCAN
BASININA YANSIMASI (1991-1993)

Hazırlayan

Nesir KAZIMOV

1417.02049

Danışman

Öğr.Gör. Araz ASLANLI

BAKÜ-2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ

Kafedra “İqtisadiyyat və İşlətmə

TƏSDİQ EDİRƏM

“ ___ ” _____ 2018

BURAXILIŞ İŞİ ÜZRƏ VERİLMİŞ TAPŞIRIQ

“Türk Dünyası İşlətmə” fakültəsinin Beynəlxalq münasibətlər
(Uluslararası İlişkiler) ixtisası üzrə

təhsil alan tələbəsi

Nəsir Kazımov Elmar
(adı, soyadı, atasının adı)

Diplom işinin rəhbəri

Öğr.Gör. Araz Aslanlı Azad
(adı, soyadı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi)

1. İşin mövzusu Azərbaycan-Fransa ilişkileri ve Azərbaycan
basınına yansması (1991-1993)

Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti tərəfindən təsdiqlənsin

“ ___ ” _____ 2018 il

No

2. Tələbənin sona yetirdiyi işin kafedraya təhvil müddəti: 8 ay

3. İşin məzmunu və həcmi (izahı, hesabı və eksperimental hissəsi, yeni təhlilə ehtiyacı olan müəssisələr) Özet, Giriş, Birinci bölüm, İkinci bölüm, Sonuç, Kaynakça

4. Buraxılış işi üçün lazımi materiallar

1. ADALIAN, R.P., “Armenia`s Foreign Policy: Defining Priorities and Coping with Conflict”, The International Politics of Eurasia: Volume 4: The Making of Foreign Policy in Russia and the New States of Eurasia, Routledge, USA, 2015.
2. AL-EKABI, C., “European Space Activities in the Global Context”, Yearbook on Space Policy 2011/2012: Space in Times of Financial Crisis, Springer-Verlag Wien, 2014.
3. BALAYEV, B., The Right to Self-determination in the South Caucasus: Nagorno Karabakh in Context, Lexington Books, UK, 2013.
4. BULUT, C., ARAS, O. N., SÜLEYMANOV, E., Bağımsızlık Sonrası Azərbaycan Ekonomisi: 1991-2006, Baku 2009, s. 184-186
5. HƏSƏNOV, Ə., Azərbaycanın ABŞ və Avropa dövlətləri ilə münasibətləri (1991-1996), Elm, Bakı, 2000.
6. KARAGİANNİS, E. “Ethnic Conflicts in the Caucasus and Central Asia”, Politics of Conflict: A Survey, Routledge, the UK 2010.
7. ŞİRİNOV, İ., Azərbaycan`da xarici investisiya qoyuluşunun iqtisadi səmərəliliyinin artırılması yolları. Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Master tezi, Bakü 2016, s. 37

5. Qrafik materiallarının siyahısı dəqiq göstəricilərlə (vacib cədvəl, certyojlar, yaxud qrafiklər, nümunələr və s.) 4 tablo, 4 şəkil

6. Buraxılış işi üzrə məsləhətçinin soyadı, adı, atasının adı, elmi adı və dərəcəsi (diplom işinin ona aid olan hissəsini göstərməklə)

m. Həsənov Ziyadxan Əli

7. Buraxılış işinin təqdimi üzrə təqvim planı:

Sıra No	İşin hissələrinin adı	Qurtarma faizi (yerinə yetirilmə)	İşin yerinə yetirilməsi müddəti	
			plan üzrə	faktiki

1. Bölüm (Ekim 2017 – Ocak 2018)
2. Bölüm (Şubat 2018 – Nisan 2018)
3. Bölüm (Mayıs 2018)

Buraxılış işinin rəhbəri _____
imza

Məsləhətçi _____
imza

Tapşırığı imza üçün qəbul etdim _____
(tələbənin imzası)

Tapşırığın qaytarılması tarixi “ _____ ” _____ **2018-ci il**

Qeyd 1. Buraxılış işi üzrə verilmiş tapşırıq 2 nüsxədən ibarətdir. Nüsxənin biri tələbəyə verilir, ikincisi kafedrada qalır.

2. Hazırlanmış buraxılış işini tapşırıqla birlikdə tələbə DAK təqdim edir.

BURAXILIŞ İŞİNİN PLANI

TUTANAK

ÖZET

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ

KISALTMALAR LİSTESİ

GİRİŞ

BİRİNCİ BÖLÜM. AZERBAYCAN-FRANSA İLİŞKİLERİ

1.1. Azerbaycan-Fransa İlişkilerinin Genel Tarihçesi

1.2.1991 Sonrası Siyasi İlişkiler

1.3. 1991 Sonrası Güvenlik İlişkileri

1.4. 1991 Sonrası Ekonomik ve Enerji İlişkileri

1.5. 1991 Sonrası Sosyal-Kültürel İlişkiler

1.6. Fransa'nın AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanlığı

İKİNCİ BÖLÜM. AZERBAYCAN BASININDA FRANSA İMAJI
(1991-1993)

2.1. 1991-1993 Yılları Arasında Azerbaycan Basınında Siyasi Haberler

2.2. 1991-1993 Yılları Arasında Azerbaycan Basınında Güvenlik
Haberleri

2.3. 1991-1993 Yılları Arasında Azerbaycan Basınında Ekonomik ve
Enerji Haberleri

2.4. 1991-1993 Yılları Arasında Azerbaycan Basınında Sosyal-Kültürel
Haberler

SONUÇ

KAYNAKÇA

ÖZET

Sovyetler Birliđi'nin dağılmasıyla oluşan devletlerden biri de Azerbaycan olmuştur. 18 Ekim 1991 yılında kendi bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti kapılarını tüm dűnyaya açmaya başlamıştır. Bu devletlerden biri de Fransa'ydı. Fransa, BM GK daimi beř üyesinden biri olduğu için diğer dűnya devletlerinden farklı bir imaja sahiptir. 70 yıllık Sovyet dűnemi sona erdikten sonra ise, günümüzde ikili ilişkiler daha da genişletilerek her iki űlkenin siyasi bakışı açısından stratejik bir hale dűnüşürölmüřtür. Bu çalışmada 1991-1993 yıllarında Azerbaycan ile Fransa arasındaki siyasi, ekonomik, sosyal-kűltürel ve güvenlik ilişkilerinin Azerbaycan basınına yansıması ve önemi gösterilmiş, taranmış haberler kronolojik olarak göz önüne serilmiştir. Karşılıklı ilişkilerle ilgili haberler araştırılmış ve genel olarak Fransa imajı incelenmiştir. Bu ilişkilerin Azerbaycan basınındaki yansıması Fransa'nın imajının anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar kelimeler: Azerbaycan-Fransa iliřkileri, kűltürel iliřki, ekonomik iřbirliđi

İÇİNDEKİLER

TUTANAK.....	ii
ÖZET.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN-FRANSA İLİŞKİLERİ

1.1. AZERBAYCAN-FRANSA İLİŞKİLERİNİN GENEL TARİHÇESİ.....	3
1.2. 1991 SONRASI SİYASİ İLİŞKİLER	7
1.3. 1991 SONRASI EKONOMİK VE ENERJİ İLİŞKİLERİ	10
1.4. 1991 SONRASI SOSYAL-KÜLTÜREL İLİŞKİLER	19
1.5. 1991 SONRASI GÜVENLİK İLİŞKİLERİ VE FRANSA`NIN AGİT MİNSK GRUBU EŞBAŞKANLIĞI.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN BASININDA FRANSA İMAJI (1991-1993)

2.1. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SİYASİ HABERLER	32
2.2. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA EKONOMİK VE ENERJİ HABERLERİ	53

2.3. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SOSYAL-KÜLTÜREL HABERLER	57
2.4. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA GÜVENLİK HABERLERİ	66
SONUÇ	71
KAYNAKÇA	76

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	Avrupa Birliği
AGİK	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konseyi
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AHC	Azerbaycan Halk Cumhuriyeti
BTC	Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boruhattı
NATO	Kuzey Atlantik Güvenlik Örgütü
SOCAR	Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Azerbaycan`daki Temel Yabancı Yatırımcılar	17
Tablo 2: Haberlerin Genel Dağılımı	73
Tablo 3: Haberlerin Niteliğine Göre Dağılımı	74
Tablo 4: Haberlerin Niceliğine Göre Dağılımı	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Azerbaycan`daki Yabancı Yatırımların Sektörel Dağılımı	17
Şekil 2: Haberlerin Genel Dağılımı	73
Şekil 3: Haberlerin Niteliğine Göre Dağılımı	74
Şekil 4: Haberlerin Niceliğine Göre Dağılımı	75

GİRİŞ

Her toplumun gelişmesinde iletişim sistemlerinin ve medya ağının büyük rolü bulunmaktadır. Bu sistemler toplumun düşüncelerine büyük etki yapmak kapasitesine sahiptir. Özellikle gazeteler, XIX. ve XX. yüzyıllardan itibaren siyasal partiler, hükümetler, ticari ve sanayi kurumları vd. için önemli toplumsal iletişim aracı haline gelmiştir. Medyanın görevi öncelikle bilgilendirmek olmalıdır. Ancak medyanın toplumu yönlendirmek ve kamuoyu oluşturmak gibi kapasitesi de bulunmaktadır. Bu açıdan toplumda herhangi bir konu ile ilgili imajın öğrenilmesi için o toplumda yaygın medya araçlarının araştırılması önemlidir.

Bu çalışma kapsamında Azerbaycan Fransa ilişkileri araştırılmış ve Fransa'nın Azerbaycan'daki imajının öğrenilmesi için basın incelemesi, başka bir deyişle "Azerbaycan" gazetesinin 1991-1993 yıllarını kapsayan sayılarında bir inceleme yapılmıştır. 18 Ekim 1991 yılında kendi bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti kapılarını tüm dünyaya açmaya başlamıştır. Bunun için en önemli etken ise diplomatik ilişkilerdir. Bağımsız olmasıyla Dağlık Karabağ sorunuyla yüzleşen Azerbaycan için dünyanın birçok devletleri ile ilişkilerin iyi olması çok daha fazla önem arz etmiştir. Bu devletlerden biri de Fransa'ydı. Fransa, Ocak 1992'de Batı Avrupa devletleri içerisinde Azerbaycan'ın bağımsızlığını tanıyan üçüncü devlet olarak Azerbaycan'la farklı alanlarda ilişkiler kurmuştur. Bağımsızlığın ilk dönemlerinde genel olarak siyasi ve sosyal alanlarda ilişkiler gelişse de, daha sonra ekonomik işbirliği derinleştirilmiştir. Fransa ve Azerbaycan arasında güvenlik ilişkileri ikili ilişkiler kapsamında gelişmese de, NATO ve AB gibi kuruluşlar kapsamında geliştirilmiş, özellikle 2000'lerden sonra bu alanda ilişkiler derinleştirilmeye başlanmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Azerbaycan ile Fransa arasında siyasi, ekonomik, sosyal-kültürel ve güvenlik ilişkilerinin genel değerlendirilmesi yapılmış, aynı zamanda Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili Fransa'nın pozisyonu incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde 1991-1993 yıllarında "Azerbaycan" gazetesinde yayınlanan Fransa ile ilgili haberler taranmış, nitelik ve niceliğine göre incelenmiştir. Bir başka deyişle, Fransa ile ilgili haberler, siyasi, ekonomik, sosyal-kültürel ve güvenlik haberleri başlıklarıyla bölünmüş ve Azerbaycan açısından olumlu, olumsuz veya tarafsız olmasına göre değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN-FRANSA İLİŞKİLERİ

1.1. AZERBAYCAN-FRANSA İLİŞKİLERİNİN GENEL TARİHÇESİ

Azerbaycan XX. yüzyılda iki kere bağımsızlık ve özgürlük kazanmıştır. İlk olarak, 1914-1918 yıllarını kapsayan I. Dünya Savaşı ve 1917`de yaşanan Rus devriminin ardından Rusya İmparatorluğu`nun dağılması nedeniyle Güney Kafkasya devletleri özgür oldular. Diplomatik tanıtım amacıyla Fransa`nın Paris şehrinde düzenlenen Birinci Dünya Savaşı sonrası dünya düzenini oluşturacak olan Versal Barış Konferansına Kafkasyanın yeni devletleri, aynı zamanda 1918-1920 yıllarda yaşamış olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti`nden (AHC) de temsilciler katılmışlardı. Konferans zamanı Azerbaycan hakkında bilgiler İngilizceye ve Fransızcaya çevirilerek katılımcılara dağıtılmıştı. Paris Konferansında Azerbaycan temsilcilerinin temel amacı bağımsız devlet olarak Azerbaycan`ın dünya devletleri tarafından tanınması idi. Bu açıdan en büyük başarı 11 Ocak 1920`de Azerbaycan`ın bağımsızlığının tanınması teklifinin Birleşik Krallık Dışişler Bakanı Lord Curzon tarafından ortaya atılması idi. 15 Ocak`ta ise, Azerbaycan temsilcileri Fransa Dışişleri Bakanlığına çağırılarak, onlara Azerbaycan`ın defakto tanınması ile ilgili Paris Konferansının kararı belgesi sunuldu. Azerbaycan heyetinin başkanı Ali Merdan bey Topçubaşev`le Fransa Dışişler Bakanı yardımcısı Jules Cambon arasında gerçekleştirilen görüşmede, aynı zamanda Birleşik Krallık ve İtalya temsilcileri de bulunmaktaydı (Yusifova, 2014: 361). Sunulan belgede Azerbaycan`ın tartışmasız tanınan arazileri toplam 94 137.88 km² olarak belirtilmişti

(The Azerbaijani Delegation to the Paris Peace Conference, <http://www.visions.az/en/news/404/6a7cabf7/>, 2017).

Bundan sonraki iş Azerbaycan`ın Fransa, Birleşik Krallık, İtalya, ABD ve diğer devletlerde diplomatik misyonlarının kurulması idi. Azerbaycan bağımsız devlet olarak bu devletlerle anlaşmalar imzalamaya ve ilişkileri geliştirmeye başladı. Lakin bağımsızlık yalnız 23 ay devam etti. 1920`de AHC Sovyetler tarafından yıkıldı ve Sovyet Azerbaycan`ı kuruldu.

1991`de Sovyetler Birliği`nin dağılmasına kadar Azerbaycan`ın serbest dış politikası olmamış ve Fransa direk Azerbaycan`la değil, SSCB ile ikili ilişkiler geliştirmiştir. 18 Ekim, 1991`de tekrar bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti 3 Ocak, 1992`de Fransa tarafından tanınmıştır. Fransa Azerbaycan`ın bağımsızlığını Türkiye`den sonra tanıyan ikinci devlettir. Fransa Azerbaycan`da kendi büyükelçiliğini 1992`de açmıştır. Aynı zamanda Azerbaycan`ın Fransa`da büyükelçiliği faaliyettedir. Azerbaycan-Fransa ilişkileri hem siyasi, hem ekonomik, hem de kültürel-sosyal alanlarda gelişmektedir. Fransa ise Azerbaycan arası ekonomik ilişkiler özellikle enerji alanında gelişmekte, Azerbaycan`ın petrol ve doğalgaz sektöründe yürütülen büyük projelerde Fransız şirketleri çalışmaktalar. Azerbaycan`a siyasi ve ekonomik ilgisi, aynı zamanda Fransa`nın, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı`nın (AGİT) Ermenistan-Azerbaycan arasında yaşanan Dağlık Karabağ sorununun çözümü ve barış çalışmalarının yürütülmesi için kurduğu Minsk Grubu`nun üyesi ve Eşbaşkan mandasına sahip olmasına neden olmuştur. Fransa`nın Ermenistan ile yakın ilişkileri, Fransa`da büyük Ermeni diasporunun varlığı nedeniyle, Azerbaycan daim Fransa`nın Eşbaşkanlığına karşı çıkmış ve diğer tarafsız devletlerle, özellikle Türkiye veya Almanya ile değiştirilmesine çalışmıştır. Fransa`nın “1915 Ermeni soykırımı” konusunda tutumu, 2001`de bunu soykırım olarak

tanınması ve ilgili kanunların bir kaç kere, örneğin 2006, 2012 ve 2016`da Parlamento gündemine çıkarılması, hatta 2016`da “Ermeni soykırımı”nı tanımayanlara karşı ceza (1 yıl hapis veya 45 bin Euro parasal ceza) hükmü çıkarması, Türkiye ile olduğu gibi, Azerbaycan`la da ilişkilerine etkisiz ötüşmemiştir. Bu karar kabul edildikten sonra, Azerbaycan Cumhurbaşkanı İdaresi`nin Dış İlişkiler Departmanı Başkanı Novruz Mammadov bu kararı adaletsiz adlandırmış ve Fransa`nın demokratik imajına darbe olarak nitelendirmiştir. Aynı zamanda, Azerbaycan`daki sivil toplum örgütleri, örneğin, Uluslararası Diaspora Merkezi ve Azerbaycan Yurtsever Savaş Gazileri Birliği gibi kuruluşlar Fransa`nın Bakü`deki Büyükelçiliği önünde protesto düzenlemişlerdi (Azerbaijan Criticizes French Parliament`s “Armenian Genocide” Bill, https://www.rferl.org/a/azerbaijan_criticizes_french_decision_on_armenian_genocide/24431659.html, 2017).

Özellikle, Fransa`nın eski Cumhurbaşkanı Nikola Sarkozy tarafından defalarca gündeme getirilen, Fransua Hollande`nin döneminde, yani 2016`da kabul edilen bu ceza hükmü Mayıs 2017`de yeni Cumhurbaşkanı seçilen Emmanuel Macron`un iktidara gelmesinden sonra Anayasa Mahkemesi tarafından kaldırılmıştır. (French court again overturns law on Armenian genocide denial, <http://www.aravot-en.am/2017/01/28/188637/>, 2017). Macron, aynı zamanda, Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili Minsk Grubunun çalışmalarında Eşbaşkan mandası olan Fransa`nın daha olumlu ve sorunun barış yoluyla halli için çalışacağını bildirmiştir (France`s Role in Karabakh Conflict Settlement, http://cbc.az/en/en/v_story/frances-role-in-karabakh-conflict-settlement, 2017).

Son dönemlerde ise, ekonomik alanda ilişkiler daha da geliştirilmektedir. Fransa, aynı zamanda Avrupa Komşuluk Politikası ve Doğu Ortaklığı

inisyatifi kapsamında Avrupa Birliği ve Azerbaycan arasındaki işbirliğinde, hemde NATO-Azerbaycan ilişkilerinde aktif rol alıyor.

AB-Azerbaycan ilişkileri Azerbaycan`ın 1991`de bağımsızlık kazandıktan sonra AB ile imzaladığı Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması (Partnership and Cooperation Agreement-PCA), 2004`den Azerbaycan`ın da dahil olduğu Avrupa Komşuluk Politikası (European Neighbourhood Policy-ENP) ve 2009`dan itibaren kuvvede olan Doğu Ortaklığı inisyatifi (Eastern Partnership initiative-EPi) kapsamında yürütlmektedir. 2016`dan ise Azerbaycan`ın AB program ve Ajanlarında üyeliyi hakkında protokol kabul edilmiştir. Kasım 2016`da ise AB üyeleri ve Azerbaycan arasında daha kapsamlı bir anlaşma yapılması ve bunun 1991 anlaşmasını yerine kabul edilmesi için Avrupa Komisyonu mandası kurulmuştur. Yeni anlaşma görüşleri 2017`de devam etmektedir (EU-Azerbaijan relations, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquartershomepage_en/4013/EU-Azerbaijan%20relations, 2017).

AB`nin büyüyen ekonomisi, enerji kaynaklarına olan ihtiyacının artması ve Azerbaycan`ın enerji kaynakları bakımından zengin olması, özellikle AB ve Azerbaycan arasında yeni projelerin yürütülmesi alanında işbirliğini derinleştirmektedir. Örneğin, Azerbaycan`ın enerji kaynaklarını Avrupa`ya taşımayı amaçlayan Güney Doğalgaz Koridoru (Southern Gas Corridor) projesi bu amaç için hazırlanmıştır. Özellikle Merkezi Asya`nın doğal kaynaklarını, Azerbaycan kaynakları ile birlikte Avrupaya taşımayı amaçlayan bu proje 3 esas doğalgaz boru hattını birleştirecektir:

- 1.Güney Kafkasya Boru Hattı - Azerbaycan, Gürcistan
- 2.Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP) - Türkiye
- 3.Trans Adriatic Boru Hattı (TAP) - Yunanistan, Albanya, İtalya

İtalya`dan ise AB`nin farklı destinasyonlarına, özellikle İsviçre üzerinden Almanya ve Fransa`ya doğalgaz ulaşımı gerçekleştirilecektir. Şu anda projenin %58`i tamamlanmış durumdadır (Southern Gas Corridor, <https://www.tap-ag.com/the-pipeline/the-big-picture/southern-gas-corridor>, 2017). Projenin gerçekleştirilmesi için genel olarak AB ve özel olarak Fransa, Azerbaycan`la ilişkilerin geliştirilmesine ilgi duyuyorlar. Fransa özellikle doğal kaynaklar, tarım, turizm, ulaşım, yüksek teknoloji ve diğer birçok alanlarda Azerbaycan`la işbirliğini geliştirmektedir. Örneğin, Azerbaycan`ın ilk uydusu Fransız şirketleri tarafından hazırlanmıştır. 2011`de Azerbaycan`da 40 civarı Fransız şirketi faaliyette idiyse, 2017 itibariyle onların sayısı 50`den fazladır (On relations with France, http://azleadersays.az/en/razdel/57_On-relations-with-France/page_1, 2017). Özellikle, yüksek seviyeli görüşlerin devamlı gerçekleştirilmesi, cumhurbaşkanlarının karşılıklı ziyaretleri ve yapılan anlaşmalar, ikili ilişkilerin gelişmekte olduğunu göstermektedir.

1.2. 1991 SONRASI SİYASİ İLİŞKİLER

Fransa Azerbaycan`ın bağımsızlığını 3 Ocak 1992 tarihinde tanıdı ve iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulması amacıyla 20 Şubat 1992 tarihinde Fransa Hükümeti Humanitar Meseleler üzere Devlet Sekreteri Bernar Kuşner liderliğinde temsilciler Grubu Bakü`ye geldi. 21 Şubat 1992 tarihinde Azerbaycan ve Fransa arasında diplomatik ilişkiler kuruldu. Kısa süre içinde büyükelçiliklerin açılması için çalışma başlatıldı. Fransa`nın Azerbaycan`daki büyükelçiliği 16 Mart 1992 tarihinde açıldı ve Büyükelçi Jan Perren, 26 Mart tarihinde kendi diplomatik kimlik belgelerini Azerbaycan Cumhurbaşkanı'na sundu (Həsənov, 2000: 79). Her iki devletin karşılıklı şekilde diğer devlette

büyükkelçilikleri faaliyet göstermektedir. Azerbaycan`ın Fransa`daki büyükkelçiliği ise 20 Ekim 1994 tarihinde açılmıştır.

1993 yazına kadar Azerbaycan tarafsız dışpolitika hattı izlemiş ve Fransa ile herhangi alanda ilişkilerini geliştirmek için temelli adım atmamıştır. Genel olarak ikitaraflı yüksek seviyeli görüşlerin gerçekleştirilmesi farklı alanlarda işbirliğinin derinleştirilmesinde mühim rol oynuyor. Azerbaycan-Fransa arasında yüksek seviyeli görüşler de bu açıdan önemlidir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı olarak Haydar Aliyev iktidara geldikten sonra Fransa ile ilişkiler de gelişmeye başlamıştır. Uzun süre Fransa ile sıcak ilişkilerin geliştirilememesi nedenleri olarak bunları göstere biliriz: Azerbaycan devlet resmilerinin Fransa`nın BM Güvenlik Konseyi üyesi, dünyanın en önemli yedi gücünden biri olmasını dikkate alamamışlardı, Fransa hükümeti Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ savaşında Azerbaycan`ı desteklememiştir, Fransa`da yaşayan çok sayıda Ermenilerin diaspor çalışmaları Fransa politikasına güçlü etki kapasitesine sahip olmuştur (Həsənov, 2000: 80). Lakin ilişkilerin normalleştirilmesi için H. Aliyev çaba harcamış, Fransa`ya ziyaret yapmış ve işbirliğine çağırmıştır.

O dönemde Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand`ın daveti ile ilk yurtdışı ziyaretini Fransa`ya yapmış ve 19-22 Aralık 1993 tarihleri arasında Fransa`da önemli görüşmeler gerçekleştirmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterand Azerbaycan`da yaşanan 1988`den itibaren başlayan Dağlık Karabağ anlaşmazlığının giderek daha da büyümesinden ve savaş haline gelmesinden endişelendiğini ve bölgede yaşayan sivillerin savaştan sıkıntı ve acı çekmesinden üzüntü duyduğunu belirtmiş ve sorunun şiddet yoluyla giderilmesinden yana olmadığını bildirmiştir. Haydar Aliyev Fransa`ya ziyareti sırasında daha sonra Fransa Dışişleri Bakanı

Alain Juppe ile görüşmüş ve Fransa Senatosu'nun onursal nişanıyla ödüllendirilmiştir. Ziyaret sırasında, yani 21 Aralık 1993'de "Azerbaycan Cumhuriyeti ile Fransa Cumhuriyeti arasında dostluk, karşılıklı anlayış ve işbirliği anlaşması" imzalanmıştır. Bu görüşler sırasında H. Aliyev AGİK'in (şimdi AGİT) temel belgelerinden olan "Yeni bir Avrupa için Paris Şartı"na Azerbaycan'ın katılmasına ilişkin belgeyi imzalamıştır.

(AzerbaijaniFrenchrelations,<http://lib.aliyevheritage.org/en/178352.html>, 2017) Azerbaycan, AGİK üyeliğine bundan daha önce, 30 Ocak 1992 tarihinde kabul edilmiştir.

Azerbaycan'ın AGİK üyeliği sırasında Dağlık Karabağ'da yaşanan savaş durumunun çözümü ve barış anlaşmasının imzalanması sürecinin başlatılması için AGİK (şimdi AGİT) Minsk Grubu oluşturulmuştur. Bu Grubun önce üyelerinden biri, Aralık 1996'dan itibaren ise Eşbaşkanlarından biri Fransa olmuştur.

H. Aliyev 13-15 Ocak 1997 tarihlerinde Fransa'yı ikinci kez ziyaret etmiştir. H. Aliyev 23-27 Ocak 2001 tarihlerinde Fransa'ya üçüncü ziyaretini gerçekleştirmiştir. 20 Aralık 2001'de Çifte vergilendirmeyi önleme Anlaşması imzalanmıştır.

2003'de cumhurbaşkanı seçilen İlham Aliyev de ilk yurtdışı ziyaretini 23 Ocak 2004'de Fransa'ya yapmıştır. İ. Aliyev'in 29-31 Ocak 2007 tarihlerinde Fransa'ya ikinci resmi ziyareti iki ülke arasında siyasi ilişkilerin geliştirilmesi ve üst düzeye çıkarılması açısından önem taşımaktadır. Bu ziyaret sırasında Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti ve Fransa Cumhuriyeti Hükümeti arasında farklı alanları kapsayan 8 belge imzalanmıştır. Bunlar arasında Azerbaycan Cuhuriyeti Cumhurbaşkanı ve Fransa Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın Ortak Bildirisi, sivil savunma ve güvenlik alanında işbirliği ve yardım Sözleşmesi, turizm,

kültür, sosyal ilişkiler ve bilimsel alanlarda farklı işbirliği Sözleşmeleri yer almaktadır. En son 14 Mart 2017`de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev Fransa`ya resmi ziyaret yapmıştır.

25 Nisan 2015 ve 11-12 Mayıs 2014 tarihlerinde Fransa Cumhurbaşkanı Francois Hollande Azerbaycan`a, uygun olarak çalışma ve devlet ziyareti yapmıştır.

26 Ekim 2014`de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İ. Aliyev Dağlık-Karabağ zirve görüşü ile ilgili olarak Fransa`ya ziyaret yapmıştır. (France and Azerbaijan, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/countryfiles/azerbaijan/france-and-azerbaijan/>, 2017)

1.3. 1991 SONRASI EKONOMİK VE ENERJİ İLİŞKİLERİ

Fransa Güney Kafkasya ülkeleri içerisinde en derin ve kapsamlı ekonomik ilişkileri Azerbaycan`la geliştirmiştir. 2015 yılı için ticaret hacmi 887 milyon Euro, bu ise Fransa için Azerbaycan`la ticaret dengesinde 759 Euro açık yaratmıştır. Bu gelişim Libya petrolünün Azerbaycan petorlü ile evezlenmesi ile mümkün olmuştur. Fransa Azerbaycan`dan temel olarak enerji ürünleri satın alıyor, Azerbaycan`a ise daha geniş çeşitte farklı ürünler ihrac ediyor. Fransız şirketlerin Azerbaycan`da büyük yatırımları, özellikle petrol-doğalgaz ve bununla ilgili diğer sektörlerde, aynı zamanda bankacılık, telekomünikasyon, ulaşım ve turizm alanlarında yatırımları bulunmaktadır.

Ademi-merkeziyetçi işbirliği son yıllarda daha da genişlemekte ve temel olarak tarım, şarapçılık ve turizm alanlarında 15 ortak çalışma yürütülmektedir. Her iki hükümet tarafından ademi-merkeziyetçi işbirliğini geliştirmek amacıyla 2016`da bir komisyon kurulmuştur.

Hazar bölgesi 1900`ün başlarında dünyanın en büyük petrol üretici bölgesi idi. Hazar petrol kaynaklarının toplam 15-29 milyar barel olduğu düşünülmektedir. Bu rakam ABD için 22 milyar, Kuzey Denizi için 17 milyar bareldir. Doğalgaz kaynaklarının toplam miktarının 2/3 kanıtlanmış kısmı ise 236-337 trilyon kub feet olarak düşünülmektedir. Bu rakam Kuzey Amerika için 300 trilyon kub feet`tir. Sovyet dönemi II. Dünya Savaşı dönemi istisna olarak, fazla kullanılmayan Hazar doğal kaynakları bağımsızlık dönemi, özellikle 20 Eylül 1994`de imzalanan 30 senelik “Asrın Anlaşması”nın ardından Avrupa devletleri tarafından kullanılma açıldı. (IBP, 2016: 71)

Bu anlaşma ile ilgili görüşmeler daha Sovyet`lerin son dönemlerinde, 1989`da başlamıştır. Azerbaycan SSC hükümeti İngiliz BP ve Amerikan Amoco, Unocal gibi ulusötesi şirketlerin temsilcileriyle görüşmeler geçirmiş, Ocak 1991`de ise ihale çağrısı hakkında karara gelmişti. İhaleyi Haziran 1991`de Amoco kazanmıştır. Amoco`nun %45 pay ile önderliği, BP, Statoil, Unocal, McDermot ve Ramco gibi şirketlerin de iştirakı ile Azeri petrol yatağının işlenmesi için bir konsorsiyum kuruldu. 1992`de Azerbaycan`da politik düzenin bozulması, Ermenistan ile Dağlık Karabağ savaşının keskinleşmesi nedeniyle yabancı şirketlerle işbirliğinin devam ettirilmesinde sorunlar yaşandı. Yaşanan gerginliğe rağmen BP ve Statoil şirketleri Çirak ve Şahdeniz petrol yataklarının, Pennzoil ise Güneşli yatağının işlenmesi için görüşmeleri devam ettirdiler. Güneşli yatağı daha 1980`den işletilmekte ve günlük 125 bin barel petrol hasılası gerçekleştirmekteydi. Farklı şirketlerle yürütülen görüşmelerin bir çatı altında toplanmasına gerek vardı. 22 Mayıs 1993`de SOCAR kurulması hakta deklarasyon kabul edildi. Fransız şirketlerinin ilkin görüşmelerde ve anlaşmasında yer almamasını kaydetmeğe değer. H. Aliyev`in 19-23 Aralık 1993 arasında Fransa`ya yaptığı ziyaret Fransız

şirketlerine yeni anlaşmalara katılmaya fırsat sundu. Bu fırsat daha sonralar Fransa'nın Elf Aquitaine ve Total şirketleri tarafından yakalandı. "Asrın Anlaşması" esasında 8 ülkeden (Azerbaycan, ABD, Birleşik Krallık, Rusya, Türkiye, Norveç, Japonya ve Sudi Arabistan) 11 yabancı petrol şirketi Azerbaycan'ın petrol sektöründe çalışmaya başladı, lakin Fransız şirketleri daha sonraki dönemlerde bu anlaşmaya katıldılar. Azeri, Çırac ve Güneşli yataklarında keşfiyat, işlenme ve hasıla çalışmalarının için toplam 7.5 milyar dolar yatırım yapılmıştı. Anlaşma süresinde 511 milyon ton petrol hasılası planlanmıştı. Bu üç yatağın toplam kapasitesi ise 1.2 milyar ton petrol olarak değerlendirilmişti. Bu yatakların işletilmesi için 2014 itibariyle konsorsiyumda iştirak eden şirketlerin pay bölgesi aşağıdaki gibidir:

- British Petroleum - Birleşik Krallık - %35.78
- SOCAR - Azerbaycan - %11.65
- Chevron Texaco - ABD - %11.27
- INPEX - Japonya - %10.96
- Statoil - Norveç - %8.56
- Exxon - ABD - %8
- TPAO - Türkiye - %6.75
- Itochu - Japonya - %4.3
- Amerada Hess - ABD - %2.72

14 Eylül 2017`de Bakü`de Azeri-Çırac-Güneşli yatakların işletilmesinin pay bölgesini öngören "Asrın Anlaşması"nın 2050 yılına kadar uzatılmış ve SOCAR`ın pay bölgesi %25`e yükseltilmiştir.

Birçok şirketlerin, örneğin, ABD`den Amoco, Unocal, Pennzoil, Rusya`dan Lukoil, Birleşik Krallık`tan Ramco, Sudi Arabistan`dan Delta-Nimir "Asrın Anlaşması"nı imzalamalarına rağmen konsorsiyumda yer almamışlar. 2001`de bu alanda 14 ülkeden 33 farklı

şirket ile 21 anlaşma vardı. Bu toplam 60 milyar dolar yatırım demektir (Zeynalov, 2016:81-87).

Fransız enerji şirketleri esas olarak Azerbaycan`ın doğalgaz sektöründe çalışmaktalar. Azerbaycan`ın özellikle Şahdeniz doğalgaz yatağının işlenmesi için çalışan uluslararası konsorsiyum üyeleri arasında BP (Birleşik Krallık), LukAgip (Rusya ve İtalya ortak şirketi), NICO (İran), SOCAR (Azerbaycan), Statoil (Norveç), Total (Fransa) ve TPAO (Türkiye) vardır.

H. Aliyev`in Fransa`ya ikinci resmi gezisi kapsamında, 13 Ocak 1997 tarihinde Fransa`nın Elf Aquitaine ve Total petrol şirketleri arasında Azerbaycan`ın Lenkeran-Talış deniz petrol yataklarının ortak işlenmesine ilişkin, yatırım değeri 1.5 milyar dolar olan ve 350 milyon varil petrol çıkarılmasını öngören anlaşma imzalanmıştır. 49 ülke ile İkitaraflı Yatırım Anlaşması imzalayan Azerbaycan Fransa ile böyle bir anlaşmanı 1 Eylül 1998`de imzalanmıştır (Azerbaijan Bilateral Investment Treaties (BITs),<http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/13>, 2017).

Daha 1960`larda Azerbaycanlı jeofizisyenler tarafından aşkar edilmiş ve 1993`de aramalarına başlanmış Güney Hazar`ın Abşeron takımadalarında ve Bakü`den 85-100 kilometre doğuda açık denizde yerleşen doğalgaz yatağında çalışmalar için ABD`nin Chevron ve Fransa`nın Total şirketi arasında 1997`de bir anlaşma imzalanmıştır. 2000`lerde bir kuyu kazılsa da teknik nedenlerle proje iptal edilmiştir. Daha sonra Total Hazar denizinde keşfiyat çalışmalarını devam ettirerek Abşeron doğalgaz yatağını bulmuş ve Azerbaycan`ın enerji potansiyelinin yükseltilmesine büyük katkı sağlamıştır. “Abşeron” yatağının potansiyeli 350 milyar kub metre civarı doğalgaz ve 45 milyon

ton civarı kondensat olarak değerlendirilmiştir (Esrin müqaviləsinin açdığı yol zirvələrə doğru gedir, <http://www.azerbaijan-news.az/index.php?mod=3&id=4773>, 2017). 27 Şubat 2009`da Total şirketi ile Azərbaycan`ın SOCAR şirketi arasında “Abşeron” deniz yatağında keşfiyat, işlenme ve hasıla bölgüsü hakkında anlaşma imzalanmış ve bu anlaşmaya göre, SOCAR`ın payı %40, Total`ın payı ise %60`dır (ARDNŞ ve Total arasında yeni saziş imzalandı, http://www.bbc.com/azeri/news/story/2009/02/090227_socar.shtml, 2018).

Fransa`nın Total şirketi aynı zamanda Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı konsorsiyumunda da paya sahiptir. BTC pay bölgüsü aşağıdaki gibidir:

- BP - % 30.1
- SOCAR (Azərbaycan) - %25
- Chevron (ABD) - %8.9
- Statoil (Norveç) - %8.71
- TPAO (Türkiye) - %6.53
- ENI (İtalya) - %5
- Total (Fransa) - %5
- Itochu (Japonya) - %3.4
- Conoco Phillips (ABD) - %2.5
- Hess Corporation (ABD) - %2.36

Fransa aynı zamanda Hazar denizinin Kazakistan kıyılarında da büyük enerji projelerinde çalışmaktadır. Fransa Kazakistan enerji ürünlerinin Azərbaycan`dan geçen enerji boru hatları ile Avrupa`ya taşınmasını destekliyor. Azərbaycan-Kazakistan arasında, Kazakistan`ın BTC projesine dahil olması ile ilgili görüşmeler daha 2002 yılında başlamıştır. 25 Mayıs 2005`de BTC`a Azərbaycan`dan ilk petrolün pompalanmasına

ilişkin tören geçirilmiş ve bu törende Kazak petrollerinin de BTC ile naklini kapsayacak Doğu-Batı koridorunun geliştirilmesine ilişkin ülkelerarası anlaşma imzalanmıştır. Kazakistan petrolünün BTC ile nakli için Aktau-Baku sisteminin inşası için 3 milyar dolar civarı finansmana ihtiyaç vardır. BTC-nin Aktau-Bakü-Tiflis-Ceyhana dönüşmesi için bazı adımlar son yıllarda daha net olarak dikkat çekmekteydi: Chevron-Texaco şirketi yılda 12 milyon ton Kazakistan petrolünün BTC ile naklini düşündüğünü açıklamıştı. Fransa'nın Total, İtalya'nın Eni, Japonya'nın Inpex, ABD'nin ConocoPhillips şirketleri de Hazar'ın Kazakistan bölümünde "Kaşagan" yatağından çıkarılan petrolü BTC ile dünyaya (yılda 12 milyon ton petrol) ihraç etmeyi düşünmekteydi. Bu proje hem Azerbaycan ve Kazakistan, hem de Kazakistan ve Orta Asya'da yer alan ülkeler ve dünya açısından büyük öneme sahip olabilirdi. Türkmenistan'la da Azerbaycan arasında transHazar boru hattı görüşmeleri başlatılmış ve bu projenin gerçekleşmesi perspektifleri karşından gelen senelerde belli olacaktır (Bulut, 2009: 184-186).

Birçok Fransız şirketinin Azerbaycan'ın Ermenistan tarafından işgal olunmuş topraklarında faaliyet göstermesi ikili ilişkilere olumsuz etki yapmaktadır. Bundan başka, Fransa'da Ermeni lobisinin güçlü olması, Ermenistan-İran ilişkilerinin baya gelişmiş olması, İran'ın da petrol ve doğalgaz kaynakları açısından çok zengin olması ve en son nükleer anlaşmalarla İran üzerinde konulan ambargoların 2016'dan itibaren kaldırılması nedenleriyle, Fransız şirketleri son zamanlarda daha çok Hazar'ın İran kıyılarında çalışmakta ilgili görünüyorlar. Örneğin, Fransa'dan Total ve Çin'den CNPC şirketleri İran'ın Güney Par doğalgaz yatağının işlenmesi ve hasıla için 4.8 milyar dolar değerinde yatırım anlaşması imzalamışlar. Bu anlaşma, son on yıldan fazla zaman içerisinde, özellikle 2006'dan itibaren İran üzerinde farklı ambargo ve

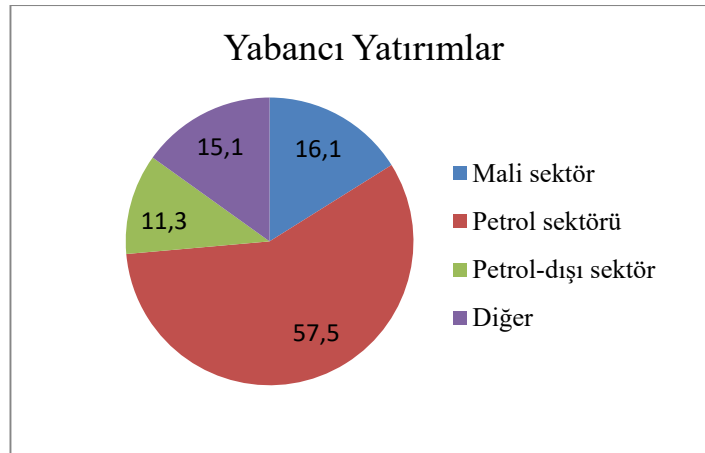
yaptırımlar konmasından sonra, Avrupa'nın petrol şirketlerinin İran'daki ilk anlaşmasıdır. Total şirketinin bu anlaşmada payı %50.1, CNPC şirketinin payı %30, İran'ın Petropars şirketinin payı ise %19.9 değerindedir

(What Total's \$4.8 billion investment means for Iran, <https://www.cnbc.com/2017/07/03/iran-to-sign-new-ipc-gas-deal-with-total-for-south-pars.html>, 2017).

2020'e kadar Azerbaycan'da petrol-dışı sektörün GSYİH'deki payının %80'e kadar geliştirilmesi planlanıyor. Bu nedenle, diğer sektörlerde çalışan yatırımcıların ülkeye cezbedilmesi için çalışmalar yürütülüyor. 1995'de 480 milyon manat hacminde yabancı yatırım hacmi artarak 2016'da 5.4 milyar dolara ulaşmıştır (Azerbaijan: Foreign Investment, 2017, www.portal.santandertrade.com, 2017) Yatırım artımının nedeni belli sektörlerde faaliyet gösteren şirketlere vergi avantajları sunan Vergi Mecellesi değişiklikleridir. Lakin 2015-2016'da yaşanan ekonomik kriz Azerbaycan'a yabancı yatırımların miktarını düşürmüştür. Yani, Doing Business raporuna göre, Azerbaycan'a direk yabancı yatırımlar 2013'de 8.6 milyar dolar (IBP, 2016: 22) ve Azerbaycan 190 ülke arasında 56.sırada iken, 2016'da 63.sırada, 2017'de ise 65. sırada yer almıştır. (World Bank Group, 2016: 5) Azerbaycan ekonomisine en fazla yatırım yapanlar arasında ilk onda Fransa da vardır (Şirinov, 2016: 37).

Tablo 1. Azerbaycan`daki Temel Yabancı Yatırımcılar

	Ülkeler	Yatırım (%)
1	Birleşik Krallık	49.2
2	ABD	14.7
3	Japonya	7.7
4	Norveç	4.8
5	Türkiye	3.8
6	Fransa	2.7
7	Çek Cumhuriyeti	2.3
8	İsveç	2.1
9	Dünya Bankası	6.4
10	Asya Gelişim Bankası	2.7
11	Avrupa Yenidenkurma ve Gelişim Bankası	1.4

Şekil 1. Azerbaycan`daki Yabancı Yatırımların Sektörel Dağılımı

Azerbaycan-Fransa ekonomik ilişkileri, petrol-dışı sektörlerde, yani tarım, turizm, ulaşım, yüksek teknoloji, özellikle telekomünikasyon ve diğer birçok alanlarda da gelişmektedir.

Telekomünikasyon alanında işbirliğinin geliştirilmesine örnek olarak Azerbaycan`ın ilk uydusunun Fransız şirketleri tarafından hazırlanmasını gösterebiliriz. Fransa`nın uzay çalışmalarında Avrupa liderliğini üstlenmesi, diğer devletlere kendi uydularını kurma ve fezaya çıkarma çalışmalarında yardım etmesi, 22 Mart 2012`de resmi uzay stratejisini ilan etmesi, Azerbaycan`ın da dikkatini çekmiş ve 5 Kasım 2010`da ARIANSPACE tarafından Azerbaycan`ın ilk kosmik uydusunun fezaya çıkarılması ile ilgili 5.85 milyon Euro değerinde anlaşma imzalanmış, daha sonra 7 Haziran 2011`de Azerbaycan-Fransa Hükümetleri arasında telekomünikasyon ve dijital ekonomi, aynı zamanda uydu iletişim hizmetleri alanında işbirliğini öngören anlaşmanın imzalanmasına neden olmuştur (Al-Ekabi Cenani, 2014: 33-34). Anlaşma gereği yapılan alışmalar Azerbaycan`ın ilk ulusal uydusunu 7 şubat 2013`de Fransız Guyanası`ndan Fransız roketi Ariane 5 ile fezaya çıkarması ile sonuçlanmıştır.

Ulaşım alanında ilişkilerin gelişimine örnek olarak, Bakü Metropoliteneinin genişletilmesini araştırmak için SYSTRA şirketi ile 2009`da bir anlaşma imzalanmış, daha sonra Bakü Metropolitenei ile Fransız şirketi Bouygues Travaux Publics arasında 16 Ekim 2014`de yapılan anlaşma ile yeni metro tunellerinin tikintisinin Fransızlara verilmiştir (Jafarova, <https://www.azernews.az/business/72069.html>, 2018).

15 Aralık 2008`de imzalanan 346 milyon Euro mali değeri olan 20 senelik anlaşma gereği Fransa`nın CNIM şirketi Bakü`de enkaz işleme tesisi kurulmasına başlamış ve 2012`de işleme açılmıştır.

2011`de Azerbaycan`da 40 civarı Fransız şirketi faaliyette idiyse, 2017 itibariyle onların sayısı 50`den fazladır. Fransız şirketlerinin Azerbaycan`daki toplam yatırımlarının değeri ise 2 milyar dolardan fazla olarak değerlendirilebilir. Azerbaycan-Fransa ekonomik ilişkilerinin derinleştirilmesi ve ülkeye daha fazla Fransız yatırımcılarını cezbedebilmek için 12 Mayıs 2014`de Azerbaycan-Fransa Ticaret ve Senayi Odası kurulması hakkında Anlaşma imzalanmıştır (Fransa Azerbaycan ilişkileri, <https://az.ambafrance.org/FransaAz%C9%99rbaycan-munasib%C9%99tl%C9%99ri>, 2018).

1.4. 1991 SONRASI SOSYAL-KÜLTÜREL İLİŞKİLER

Ülkelerarası kültürel ilişkilerin geliştirilmesi bu ülke halklarının birbirine yaklaştırılması ve siyasi ilişkilerin altyapısının güçlendirilmesi açısından önemlidir. Üç yüzyıl civarı tarihe malik olan Azerbaycan-Fransa kültürel ilişkileri de bu açıdan önem taşımaktadır. Azerbaycan kültürü tarihin bütün aşamalarında farklı uygarlıkların dikkatinde olmuştur. Azerbaycan yazarı Nizami Gencevi`nin “Xemse” adlı eserinin XIV. yüzyıla ait elyazması Paris`in ulusal kütüphanesinde korunuyor. Bu eseri ilk kez Fransızcaya Klerambol 1741`de çevirmiş ve Fransa-Azerbaycan edebi ilişkilerinin temelini koymuştur. Azerbaycan dramaturgu Mirze Feteli Ahundov`un “Müsyö Jordan ve Derviş Mesteli şah” komedisi Fransa`ya ve Fransız edebiyatına olan derin ilgi ve saygının göstergesidir. Azerbaycan-Fransa kültürel ilişkilerinin oluşumunda M.Şahhtinski, C.Hacıbeyov ve A.Topçubaşov`un

hizmetleri özellikle belirtilmelidir. 1911`de Kaspi gazetesinde “Azerbaycan günleri” adlı makale yayımlatan C.Hacıbeyov daha sonra onu kitap şekline salarak Paris`te Fransızcaya çevirmişti. 1918-1920.yıllarda Rusya İmparatorluğu`nun dağılması, Paris barış konferansında 1920`de bağımsızlığının tanınmasının ardından 1920`nin başlarında Fransa`nin Bakü`de temsilciliği açılmıştı. AHC`nin mali yardımı ile 100 civarı öğrenci Avrupanın farklı ülkelerinde, 42 kişi ise Fransa`da eğitim almıştı. AHC`nin çökmesinin ardından Azerbaycanlı siyasi göçmenlerin çoğu Fransa`ya gitmiştir. 1925`de Paris`te Azerbaycanlı dahi besteci Üzeyir Hacıbeyov`un “Arşın Mal Alan” komedisi Ceyhun Hacıbeyli tarafından Fransızcaya çevrilerek gösterisi yapılmıştır. Paris`te siyasi göçmenlerin, yani Musavat Partisinin “Azerbaycan” dergisinin yayını Ekim 1926`dan başlanmıştır. Sovyet dönemi Azerbaycan`ında ise Azerbaycan-Fransa kültürel ilişkileri sadece yazarlarla görüş şeklinde devam etmiştir. 1991`de tekrar bağımsızlık kazandıktan sonra Azerbaycan ile Fransa arasında diğer sektörlerde olduğu gibi kültürel-sosyal ilişkiler de en üst düzeye çıkarılmıştır. 1994-1997 yılları arasında H. Aliyev Fransa`ya dört kez ziyaret yapmıştır. Bunlardan ilk üçü kültürel ilişkiler açısından değerlendirilebilir. H.Aliyev`in bu yıllar arasında ilk ziyareti, 8 Mayıs 1995 tarihinde Faşizme Karşı Zaferin 50. yıl kutlama törenleri ile ilgili olmuştur. İkinci ziyaret zamanı, Aliyev Aralık 1995`de Paris`te yapılan “Azerbaycan`ın yatırım olanakları” konulu uluslararası konferansa katılmıştır. 10-11 Ocak 1996 tarihlerinde ise H. Aliyev, Fransa Cumhurbaşkanı F. Mitterand`ın cenaze törenine katılmak için ziyaret gerçekleştirmiştir.

1997`de Fransa`da ikinci resmi gezide bulunan H. Aliyev 13 Ocak tarihinde Elysee Sarayı`nda Fransa Cumhurbaşkanı Jaques Chirac ile

biraraya gelmiş, bir sıra anlaşmalar imzalamıştır. Bu anlaşmalardan biri Kültürel ilişkilerle ilgili ortak Bildiri idi. Bundan başka Hava ulaşımı ile ilgili Sözleşme Protokolü ve Serbest Dolaşım ile ilgili Sözleşmeler de bu ziyaret sırasında imzalanmıştır. 2001 tarihinde Fransa'ya üçüncü resmi gezisi sırasında H. Aliyev, Fransa Parlamentosu'nun "Ermeni soykırımı" yasasını onaylamasını kınamış ve bunun uluslararası ilişkileri negatif yönde etkileyeceğini bildirmişti.

2003 yılında cumhurbaşkanı seçilen İlham Aliyev de ilk yurtdışı ziyaretini Fransa'ya yapmıştır. 23 Ocak 2004'te Jacques Chirac Haydar Aliyev'e ait ödül olan "Commandeur Dans L'ordre de la Legion D'Honneur" Fransız Liyakat Nişanını İlham Aliyev'e vermiştir. Bu ziyaret sırasında İ. Aliyev'in eşi Mehriban Aliyeva UNESCO Genel Merkezi'nde iyi niyet elçisi unvanıyla ödüllendirilmiştir. 29-31 Ocak 2007'de Fransa'ya ziyareti sırasında İ. Aliyev 8 belge imzalamıştır ki, bunların arasında turizm alanında işbirliği Sözleşmesi, Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Fransa Cumhuriyeti Kültür ve İletişim Bakanlığı arasında müze çalışmaları alanında işbirliği Protokolü ve uygun olarak İşbirliği Anlaşması, Fransa Ulusal Bilimsel Araştırmalar Merkezi ve Azerbaycan Ulusal Bilimsel Akademisi arasında Bilimsel İşbirliği Sözleşmesi, Azerbaycan Cumhuriyeti Aile, Kadın ve Çocuk Sorunları Devlet Komitesi ve Fransa Cumhuriyeti Çalışma, Sosyal İlişkiler ve Dayanışma Bakanlığı arasında karşılıklı işbirliği Mutabakat Zaptı, Milli Kütüphaneler arasında İşbirliği Anlaşması gibi sosyal-kültürel ve bilimsel alanları kapsayan işbirliği anlaşmaları vardır. Bu ziyaret sırasında J. Chirac, İ. Aliyev'e "Commandeur Dans L'ordre de la Legion D'Honneur" Liyakat Nişanını vermiştir. Aynı zamanda, İ. Aliyev, J. Chirac'ı Fransa ve Azerbaycan arasında dostluk ve işbirliğinin geliştirilmesindeki özel hizmetlerine göre

“Haydar Aliyev Nişanı” ile onurlandırmıştır (Azerbaijani-French relations, <http://lib.aliyev-heritage.org/en/178352.html>, 2008). Bilimsel araştırma merkezleri arasındaki işbirliği esas olarak arkeolojik kazı ve aramalar Fransa'nın farklı üniversitelerinde yüzlerce Azerbaycanlılar eğitim almaktalar. Haydar Aliyev Fondu'nun mali yardımları ile Fransa'da Azerbaycan kültürünü temsil eden “Azerbaycan günleri”, fuarlar, konserler, konferanslar ve diğer tedbirler gerçekleştirilmektedir. 2005`de Fransa'nın Bakü`de Kültür Merkezi, 2012`de ise Azerbaycan`ın Paris`te Kültür Merkezi açılmıştır.

3 Eylül 2015`de Fransa'nın en önemli müzelerinden biri olan Louvre Müzesi`nde “Azerbaijan village” sergisi, 4 Eylül dünyaca ünlü fotoğraf Reza Degati'nin Paris`te teşkil ettiği “Azerbaycan hoşgörü ülkesi” adlı fotoğraf sergisi ve ardından 8 Eylül`de “Dini hoşgörü: Azerbaycan`da birlikte yaşama kültürü” adlı konferans gibi etkinlikler düzenlenmiştir (Azerbaycan-Fransa humanitar elaqelerinin esas istiqametleri, <http://www.xalqqazeti.com/az/news/politics/62420>, 2015).

Azerbaycan-Fransa ilişkileri bilimsel ve teknik alanlarda da geliştirilmektedir. 2016`da Fransa'nın Azerbaycan`da kültürel programlara ayırdığı para miktarı 277 bin Euro olmuştur. 2002`de Fransa Anadolu Araştırmalar Enstitüsü'nün Bakü filialı açılmıştır. Bakü`de Fransız Enstitüsü'nün filialı ise 2005 yılından itibaren faaliyettedir. Bu enstitü tüm dünyada faaliyette olan Fransız Enstitülerini birleştiren bir kültür merkezidir. Burda Fransa kültürü, tarihine ait kütüphane vardır, farklı sergiler ve konferanslar düzenleniyor ve Fransızca dersler veriliyor.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı yanında Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Fransa Uluslararası İlişkiler Enstitüsü arasında İşbirliği Anlaşması 12 Nisan 2012`de imzalanmıştır. Aynı zamanda Azerbaycan Cumhuriyeti

Devlet Petrol Şirketi (State Oil Company of Azerbaijan Republic – SOCAR) tarafından finanse edilen ve French Secular Mission (MLF) tarafından yönetilen Fransız lisesi 2013 yılında faaliyete açılmıştır. Eğitim alanında işbirliğinin derinleştirilmesi için Fransa Hükümeti tarafından Azerbaycanlı öğrenciler için burslar ayrılmıştır. 2012-2013.eğitim yılı için 22 burs, 2013-2014 yılı için ise 14 burs ayrılmıştır. Üniversitelerarası işbirliği 5 üniversitede (Azerbaycan Diller Üniversitesi, Bakü Devlet Üniversitesi, Lomonosov Üniversitesinin Bakü filialı, Gence Üniversitesi, Nahçıvan Üniversitesi) geliştirilmektedir ve bu üniversitelerde Fransız dili eğitimi üzere özel programlar vardır. Üniversitelerde AB`nin Tempus programının Azerbaycan temsilciliğinin de desteğiyle Fransa üniversiteleriyle de öğrenci değişimi projeleri gerçekleştiriliyor.

Son olarak, 2016`da Fransız-Azerbaycan Üniversitesi faaliyete başlamıştır. Üniversite anlaşması Fransa Cumhurbaşkanı F. Hollande`nin Azerbaycan`a 2015`de yaptığı ziyareti sırasında imzalanmıştır.

1.5. 1991 SONRASI GÜVENLİK İLİŞKİLERİ VE FRANSA`NIN AGİT MİNSK GRUBU EŞBAŞKANLIĞI

Azerbaycan`ın güvenliğine en büyük tehdit Dağlık Karabağ sorunudur. Bu sorunla ilgilenen dünyanın üç en önemli devletlerinden biri ise Fransa`dır. Azerbaycan`la Fransa arasında güvenlik ilişkileri yalnız üyesi oldukları uluslararası kuruluşlar, ortak programlar kapsamında geliştirilmektedir. Bunun yanısıra AGİT ve Minsk Grubu kapsamında da güvenlik ilişkileri değerlendirilebilir. Azerbaycan`ın Dağlık Karabağ bölgesinde savaş durumunun yaşanması nedeniyle, Ermenistan-Azerbaycan sorununun çözümü için, 24 Mart 1992`de Helsinki

görüşünde AGİK (daha sonra AGİT) Başkanı en kısa sürede Dağlık Karabağ sorunu ile ilgili konferans düzenleme talebinde bulundu. Barış konferansının Belarus'un Minsk şehrinde geçirilmesi planlandığına göre Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ sorununun çözümü için çalışacak olan bu gruba AGİT Minsk Grubu adı verildi. Bu grup AGİT zirve görüşleri zamanı Dağlık Karabağ sorununu gündeme getirerek çözüm önerilerinde bulunmakta ve ikili görüşleri düzenlemektedir. Grup 11 üyeden oluşmaktadır: Rusya, ABD, Fransa, Belarus, Almanya, İtalya, İsveç, Finlanda, Türkiye, Ermenistan ve Azerbaycan. Daha Minsk Grubu oluşturulmadan önce, Helsinki Vatandaş Meclisi tarafından barış inşası için siviller tarafından görüşmeleri için Barış Karavanı (Peace Caravan) yaratıldı. Ermeni ve Azerbaycanlı sivil kuruluş üyeleri iki ülke sınırındaki Kazah-İjevan ("barış koridoru" adı verilen) bölgede görüşmüş ve çatışmanın çözümü için tartışmalar düzenlemişler. 1992'de Anahit Bayandour (Ermenistan'dan) ve Arzu Abdullayeva (Azerbaycan'dan) Olof Palme Memorial Fonu Barış Ödülü almışlar. A.Abdullayeva aynı zamanda 1998'de "Avrupa Birliği ve ABD Hükümeti'nin Demokrasi ve Sivil Toplum" ödülünü de almıştı. Lakin bu sivil toplum inisiyatifleri başarısız olmuştur (Hasanov, 2005: 46). 1993 yılı boyu AGİT Minsk Grubu arabuluculuk yaparak barış elde edilmesine çalışsa da hiçbir sonuç elde etmemiş ve Rusya inisiyatifi ele alarak 4-5 Mayıs 1994'de Bişkek'te Azerbaycan ve Ermenistan Parlamento Başkanları ve Dağlık Karabağ'daki Ermeni ve Azerbaycanlı toplumlarının temsilcileri ile biraraya gelerek Bişkek Ateşkes Protokolü imzalamıştır. 12 Mayıs 1994'de ise ateşkes yürürlüğe girmiştir. 6 Aralık 1994 tarihinde Budapeşte'de geçirilen AGİK Zirvesi'nin Deklarasyonunda Minsk Grubu Eşbaşkanlığı yaratılması prosesi hakkında karar açıklanmıştır. Hatta eşbaşkanlık tarafından kabul

edilecek kararlarla bölgeye barış güçlerinin yeritilmesi hakkında istek de Budapeşte deklarasyonunda yer almıştır. Budapeşte Zirvesinde alınan karara göre, Rusya ve Finlanda Eşbaşkanlığında 16 görüşme yapılması ve Şuşa ve Laçın gibi bölgeler de dahil olmakla tüm işgal altındaki toprakların Ermeni silahlı kuvvetlerinden serbest bırakılması ve Azerbaycan`a geri verilmesi planlanıyordu. Lakin barış anlaşması metni hazırlanamadı (Budapest Summit Declaration, 1994: 4). Bu görüşü takiben 23 Mart 1995 tarihinde Minsk Grubu Eşbaşkanlığı mandası hakkında ayrıca karar kabul edilmiştir. 1996`da Lizbon Zirvesinde kabul edilen kararlara göre, hem Azerbaycan, hem Ermenistan`ın toprak bütünlüğü ve Dağlık Karabağa Azerbaycan terkinde en yüksek otonomi hakkı tanınmakta idi. Lakin Lizbon kararları Ermenistan tarafından kabul edilmedi.

İlk önce Rusya ve Finlanda`dan oluşan Eşbaşkanlık mandası Rusya`nın Minsk Grubundaki başat konumu ile devam etmiş, Lizbon Zirvesinin ardından, Aralık 1996`da ise manda değişikliği Rusya`nın bu konumunu diğer Batılı devletlerle, yani ABD ve Fransa ile paylaşmasına neden olmuştur. Günümüzdeki devam eden Eşbaşkanlık kurumu Rusya, ABD ve Fransa temsilcilerinden oluşmaktadır (Cafersoy, 2001: 295). 2017 itibariyle Minsk Grubu Eşbaşkanları olarak Rusya`dan İgor Popov, ABD`den Andrew Schofer, Fransa`dan ise Stephane Visconti görevlendirilmiştir (Joint Statement by the Foreign Ministers of Armenia and Azerbaijan and the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group, <http://www.osce.org/minsk-group/350091>, 2017).

Haziran-Eylül 1997 arasında Eşbaşkanlar çatışmanın iki aşamalı çözüm yolu önerilerini sundular. Bu öneriye göre: Birinci aşamada, işgal altında olan Dağlık Karabağ dışındaki 6 bölgenin (7. bölge Laçın

dışında) serbest bırakılması, sivillerin kendi evlerine geri dönmesi ve bölgede iletişim ve yeniden yapılanma çalışmalarının başlanması, İkinci aşamada, Laçın ve Şuşa bölgeleri ile ilgili davanın çözümü, Dağlık Karabağın statüsünün belirlenmesi için temel prensiplerin kabul edilmesi öngörülüyordu. Dağlık Karabağın Azerbaycan dahilinde kendini idareetme statüsü ise Minsk Konferansında düzenlenecekti. Eylül 1997`de Azerbaycan bu önerileri kabul ettiğini bildirdi, ve Ermenistan tarafı ile birlikte Ekim 1997`de Fransa`nın Strazburg şehrinde gerçekleştirilen görüşmelere başladığını ilan etti. Lakin o dönem Ermenistan Cumhurbaşkanı olan Ter Petrosyan, bu danışmalara gittiği için cumhurbaşkanlığından alındı ve barışgörüşmeleri birdaha başarısızlıkla sona erdi. 1998`de Minsk Grubu Eşbaşkanları tarafından “ortak devlet” (common state) çözüm önerileri sunuldu. Bu teklif Dağlık Karabağ`a bağımsızlık teklifini öngördüğü ve toprak bütünlüğünü bozduğu için Azerbaycan tarafından reddedildi (Volker, 2005: 30-33).

13-17 Mayıs 1998`de Eşbaşkanların bölgeye ziyareti sırasında “paket” (package) çözüm önerileri öne sürüldü. Lakin Ermenistan Dağlık Karabağın herhangi diğer statüsünü kabul etmemekte ve onun yalnız bağımsız devlet olarak görmektedir. 18-19 Kasım 1999`da İstanbul`da AGİT Zirvesi zamanı Minsk Grubunun faaliyeti ve sorunun çözümünde toprak bütünlüğü prensibi desteklendi. 1999`da Bağımsız Devletler Topluluğu`nun Moskova Zirvesi zamanı Azerbaycan ve Ermenistan cumhurbaşkanlarının bir takım ikili görüşmeler gerçekleştirerek Dağlık Karabağ konusunda çözüm elde edebilecekleri öne sürüldü. 2000`de Moskova`da birkaç görüşme baş tuttu, 25 Ocak 2001`de ise Paris`in Yelisey Sarayında Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirak`ın Eşbaşkanlığında Azerbaycan ve Ermenistan Cumhurbaşkanlarının görüşü gerçekleştirildi. Bu görüşme zamanı Ermenistan Cumhurbaşkanı

Robert Koçaryanın bildirdiğine göre, “sorunun çözümü belki Dağlık Karabağ temsilcilerinin de ikitaraflı görüşlere katılmasıyla mümkün olabilir”. Buna cevap olarak Azerbacyan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev`in söylediği ise, “tam bir çözüme kavuşmuşken üçüncü kişileri dahil etmeseydik belki daha çabuk hallede bilirdik”. AGİT Minsk Grubu Eşbaşkanları tarafından yürütülen barış diplomasisinin yüksek noktası, 2001`de ABD`nin Florida ştatında yapılan, mutabakat ve çözüm önerileri öne süren, Key West görüşmeleridir. Bu görüşmeler işgal olunmuş topraklardan Ermenilerin geri çekilmesi ve statüs görüşmeleri için önkoşulların oluşturulmasını öngörüyordu (Balayev, 2013:199-200) Lakin bu görüşmeler de başarısızlığa uğramıştır. Key West`te Dağlık Karabağ sorununun çözümünde bir adım olarak “koridor değişimi” ile ilgili, yani Dağlık Karabağla Ermenistan`ı birleştiren “Laçın koridoru”nun Ermenistan`a, Nahçıvan`la Azerbaycan`ı birleştiren “Mehri koridoru”nun ise Azerbaycan`a verilmesi ile ilgili anlaşmaya varılsa da, sonradan taraflar geri çekilmiştir (Qarabağ Tarihinin Salnamesi, <http://azerbaycanli.org/az/page611.html>, 2010).

Bundan sonra Minsk Grubu`nun faaliyeti daha çok Ermenistan ve Azerbaycan taraflarının yeniden savaşa dahil olmasını önlemek ve çatışma yönetimi yönünde devam ettirilmiştir. 2001`den sonra daha çok ikili görüşler teşkil olunmuştur, örneğin, 12-13 Mayıs 2004`de Fransa`nın Strazburg şehrinde, 17 Haziran 2005`de Fransa`nın Paris şehrinde ve birçok diğer mekanlarda Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Ermenistan Cumhurbaşkanı Robert Koçaryan arasında hiçbir sonuç vermeyen ikitaraflı görüşler yapılmıştır. 2005`de Paris`in Rambuye köşkünde cumhurbaşkanlarının görüşü ile başlayan ve daha sonra dışişler bakanları düzeyinde devam eden toplantılar dizisi “Prag Süreci” adını almıştır. Bu dönemlerde birkaç kere Minsk Grubu

Eşbaşkanları tarafından bölge ziyaretleri de yapılmıştır (Karagiannis, 2010: 61). 10-12 Temmuz 2005`de AGİT Parlamento Meclisi görüşünde Azerbaycan tarafından inisyatif olarak sunulan Azerbaycan - Dağlık Karabağ - Ermenistan ve Nahçıvan bölgesinden geçecek olan Ağdam-Hankendi - Şuşa - Laçın - Goris - Nahçıvan karayolunun açılması teklifi Ermenistan tarafından negatif karşılandı. Görüş zamanı Azerbaycan Dışişler Bakanı Yardımcısı Araz Azimov`un fikrine göre, “Azerbaycan`ın işgal olunmuş toprakları geri verilmelidir. Ermenistan Dağlık Karabağ`la Ermenistan arasında koridor talebiyle Azerbaycan`ın topraklarına, yani Laçın`a iddia edemez. Aynı zamanda bu yolun açılması ikili ilişkilerin gelişiminde de rol oynayabilir”. 2007-2012 yılları aralığında esas olarak Rusya`da birsıra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşlerin hepsinde ve günümüzdeki Azerbaycan, Dağlık Karabağ`a kendi arazisi içerisinde en yüksek otonomi statüsü vereceğini bildirmiştir.

Lakin Ermenistan tarafı Dağlık Karabağ`ın bağımsız devlet olmasından yana tavır sergilediği için görüşmeler hep başarısızlığa uğramıştır (Negotiations chronology between Azerbaijan and Armenia 1992-2012, <http://mfa.gov.az/en/content/856>, 2013). 26 Ekim 2014`de Azerbaycan Cumhurbaşkanı İ. Aliyev Dağlık Karabağ Zirvesi ile ilgili Paris`e ziyaret yapmıştır. 2016`da “Prag Süreci” “Madrid Prensipleri” ile evezlenmiştir. Madrid prensipleri Fransa, Rusya ve ABD`li Eşbaşkanlar tarafından hazırlanan, Azerbaycan ve Ermenistan Cumhurbaşkanılarına sunulan tekliflerdir. Madrid prensipleri aşağıdakilerdir:

1. Dağlık Karabağ`ın nihai statüsü tüm bölge halkının katılımıyla gerçekleştirilecek plebisit vasıtasıyla belirlenecektir. Bölgenin tüm halkı derken 1988 savaştan önce Dağlık Karabağ`da yaşayan halkların tümü anlaşılabilir.

2. Plebisite kadar olan geçit döneminde ise Dağlık Karabağ`da yaşayan insanların aşağıdaki hakları olacaktır:

- Dağlık Karabağ`da yaşayan insanların kendi bağımsız siyasi ve ekonomik ve güvenlik hakları olacaktır,
- Dağlık Karabağ halkı bölgenin resmilerini seçme hakkı olacaktır. Bu resimler bölgenin yasama, yürütme ve mahkeme idareciliğini gerçekleştirecektir.
- Dağlık Karabağ`da yaşayanların AGİT`te onlarla ilgili konular ve görüşmelerde katılımcı olma hakları tanınacaktır
- Dağlık Karabağ halklarının dış yardımlar alma ve bölgeye yabancı yatırımcıları çekme imkanları tanınacaktır
- Dağlık Karababağ dışındaki tüm iřđal altındaki topraklar Azerbaycan`a geri verilecektir
- Dağlık Karabağ`ı Ermenistan`a bağlayan Laçın koridoru verilecektir
- Tüm göçmenlerin geri dönme izni verilecektir
- Bölgeye barış gleri konuşlandırılacaktır
- Barış Anlaşması`ndan 5 sene sonra Eşbaşkanlar tarafından bu anlaşmanın gerçekleştirilmesinin değerlendirilmesi için konferans gerçekleştirilecektir.

(MadridPrinciples,<http://www.deutscharmenischegesellschaft.de/wpc/ontent/uploads/2016/04/Madrid-Principles-%E2%80%93-Full-Text-20071129.pdf>, 2016).

Lakin bu prensipler de Ermeniler tarafından kabul edilmemiştir. Özellikle ABD Ermeni Ulusal Komitesi (ANCA) tarafından “Madris prensipleri” asıl barışın nn kesen teklif olarak değerlendirilmiş ve Dağlık Karabağ`ın bağımsızlığının tanınması talep edilmiştir (ANCA Launches Campaign Prioritizing Artsakh Freedom, Rejecting Undemocratic Madrid Principles, <http://asbarez.com/153657/anca->

launches-campaign-prioritizing-artsakh-freedom-rejectingundemocratic-madrid-principles/, 2016).

Ermeni Torosyan'a göre, "Madrid prensipleri"ne göre Azerbaycan'ın Dağlık Karabağ'ın temsilcilerinin görüşmelere katılmadığına göre bir anlam taşıyor, çünkü bu prensipler bölge halklarının tüm haklarının tanınmasından bahsediyor. Görüldüğü gibi Ermenistan tekliflerin büyük kısmını reddederek barış çalışmalarını pozitif şekilde sonuçlanmasını önlemektedir. Fransa AGİT Eşbaşkanı olsa da Ermenistan ile özel ilişkilerini devam ettiren tek Avrupa ülkesidir. Diğer Avrupa devletlerinin Azerbaycan'a olan ilgisi onun enerji kaynaklarının varlığından ortaya çıktığı gibi, Fransa'nın Ermenistan'a ilgisi de tarihsel bağlardan daha çok, modern ekonomik çıkarlarından doğmaktadır. Başka sözle, Ermenistan hükümetinin 1988'den sonra güvenlik standartlarına uymadığı için kapattığı atom enerji istasyonunu yeniden faaliyete başlatma isteyine göre, Fransa konuyla ilgileniyor. Fransa Avrupa'nın atom enerji laboratuvarı gibi çok büyük atom enerji potansiyeline sahip bir ülkedir. Lakin özellikle Hiroşima atom krizinden sonra Fransa'da atom enerji üretimi azalmış ve Fransa ekonomik açıdan bunu onarmak için yeni destinasyonlar aramaktadır. Ermenistan ise, karşı taraftan bu ilgiyi görerek, atom enerjisini sivil amaçlarla kullanmak ve yeni mali kaynağı elde etmek açısından Fransa ile atom enerji anlaşması elde etmeğe çalışıyor (Adalian, 2015: 322). Fransa, Rusya'dan sonra Ermenistan ekonomisine yatırım yapan ikinci devlettir. Bundan başka, ABD, Birleşik Krallık, İsrail gibi devletler "Ermeni soykırımı"ını tanımasalar da Fransa bunu tanıyor. Hatta ilk kez soykırımın kınanması kararı hakkında fikir de 1987'de Stazburg'da gerçekleştirilen gösteride seslendirilmiştir. 24 Nisan 2015'de Fransa Cumhurbaşkanı F. Hollande Yerevan'a "Ermeni soykırımı"ının 100 yıllık anım töreni için gitmiştir

(France and Armenia Presentation,<https://www.diplomatie.gouv.fr/en/countryfiles/armenia/france-and-armenia/>, 2017). 2006, 2012 ve 2016`da bir kaç kere soykırımı tanımayanlara karşı parasal ceza uygulanması hakkında kanun maddesi Parlamento gündemine çıkarılmış ve 2016`da parasal ceza kararı alınmıştır. Lakin bu karar birçok devletler tarafından, aynı zamanda Azerbaycan tarafından kınanmış ve Fransa`nın Eşbaşkan olarak tarafsızlığından endişe duyulduğu fikri ortaya atılmış, hatta Fransa`nın Eşbaşkanlığına son verilmesi, Türkiye veya Almanya ile evezlenmesi fikirleri seslendirilmiştir. Lakin parasal ceza kararı Mayıs 2017`de hakimiyete gelen E. Macron dönemi kaldırılmış ve Fransa Eşbaşkan mandasında çalışmaya devam etmektedir.

Minsk Grubu tarafından düzenlenen en son görüşme İlham Aliyev ve Serj Sarkisyan arasında 16 Ekim 2017`de gerçekleştirilmiş ve taraflar iletişim hattında gerginliği azaltacaklarını bildirmişler.

İKİNCİ BÖLÜM

AZERBAYCAN BASININDA FRANSA İMAJI (1991-1993)

Bu bölümde Azerbaycan basınında Fransa imajı değerlendirilmiştir. Fransa imajının değerlendirilmesi için 1991-1993 yılları döneminde Azerbaycan gazetesinin sayılarında yayınlanan haberler taranmıştır. Haberler dört ana başlıkta bölünmüş: siyasi haberler, ekonomik haberler, sosyo-kültürel haberler ve güvenlik haberleri. Taranmış haberler, Fransa'nın Azerbaycan'daki imajını etkilemesi açısından olumlu, olumsuz ve tarafsız olarak değerlendirilmiştir.

2.1. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SİYASİ HABERLER

“Azerbaycan” gazetesinin 23 may 1991 yılında yayımladığı makalede Azerbaycan Halk Cumhuriyetinin kurulması döneminde oluşan politik meselelerle ilgili bilgi verilmiştir. Birinci. Dünya Savaşı sonunda dünyanın yeni siyasi haritasının durumu galip devletler olan İtilaf Devletleri'nin isteğine bağlı olduğu için yeni kurulmuş devletlerden olan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti kendi bağımsızlığını uluslararası siyasi onayı almak için Paris konferansı'na resmi delege göndermiştir. 1920 yılı 13 Ocakta Parisde galip devletler tarafından Azerbaycan ve Gürcistanın bağımsızlığı onaylanmıştır. Nisan darbesi sonrası Azerbaycan'ın bağımsız cumhuriyet gibi onaylanmasında önemli olan bu gün hükümetin kararıyla resmi bayram ilan edilerek coşkuyla kutlanmıştır. Bu vesileyle yayınlanan makalelerden biri “Gözlerimiz aydın” adlandırılmıştır. Mehmet Emin Resulzade bu makalede halkımızın sevincini belirgin şekilde yansıtmıştır. 1920 yılı Ocak ayında yayımlanan bu makalelerin bugünkü değeri dikkate alınmış ve

okuyuculara takdim edilmiştir. (“Milli bəşəri intizarın fərəhli sonu”, “Azerbaycan” gazetesi, 23 Mayıs 1991, s.2, N-21(84)). Bu haber Fransa'nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

“Azerbaycan” gazetesinin 28 Mayıs 1991 yılında yayımladığı makalede Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin 73'üncü yıldönümüyle ilgili bilgi verildi. 1919 yılının ilk günlerinde dünyanın her yerinde tartışmalı sorunları çözecek uluslararası Paris Barış Konferansı'na ciddi hazırlıklar devam ediyordu. Eski Rusya İmparatorluğu sınırında kendi bağımsızlığını ilan eden devletler bu konferansa unut ediyorlardı. 1918 yılı Aralık ayı içerisinde Paris'de Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'ni temsil edecek delege heyeti parlamento tarafından onaylandı. Heyetin başkanlığını Topçubaşov, heyet başkanı yardımcılığını Hacinski yapıyordu. Heyet başkanı ve yardımcısından başka Paris'e 5 delege üyesi de gidecekti. 8 Ocak 1919 yılında Paris'e gitmek için yola çıkan heyet 20 Ocakta İstanbul'a ulaştı. Fransa hükümeti vize bahanesiyle delegeler 3 gün süresince İstanbulda kalmak mecburiyetinde kaldı. Fransa hükümetinin Azerbaycanlı delege heyetine soğuk ilgisi ülkenin “Bölünmez Rusya” politikasından ve Ermenilerin Fransa'da yaptıkları propaganda etki etmişti. Zira 22 Ocakta Parisde yayımlanan ermeni gazetesi “Renosense” heyet başkan yardımcısı Hasan bey Ağayev'in İtilaf Devletleri aleyhinde düşünceleri olan türk gazetecisi olduğunu belirtmişti. Fransız hükümeti Azerbaycanlı heyetin Paris'e gelmesini istemiyordu ancak ABD'nin isteğiyle 2 Ermeni heyeti Versaille'e ulaşmıştı. İngiliz general Tomson, İngiltere Başbakanı Lloyd George ve İngiltere Dışişleri Bakanı George Kerzon'un izniyle İstanbulda bekleyen Azerbaycanlı heyetin Parise gelmesine izn verildi. Azerbaycan heyeti ilk defe 2 Mayıs 1919 yılında Versaille Barış Konferansı toplantılarına katıla bildi. (“İstiqlaliyyətin çətin yolu”, “Azerbaycan” gazetesi, 28

Mayıs 1991, s.8, N-22(85)). Bu makaledeki bilgilerin Fransa'nın imajı açısından olumsuz olduğunu söyleye biliriz.

1 Ağustos 1991 yılında Lenin adına Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi doçenti İdris Veliyev'in "Azerbaycan" gazetesinde Fransa cumhurbaşkanı François Mitterand'a gönderdiği mektup yayımlandı. Mektubunu Azerbaycan ve Ermenistanla ilgili tarihi bilgiler vermekle başlayan Veliyev Azerbaycana Ermenilerin sonradan geldiğini ve Azerbaycan halkının bunu kabullendiğini söylemiştir. 1920 yılında Mikoyan'ın önerisiyle Azerbaycan topraklarının bir bölümünün Ermenistan'a verilmesine yakın Veliyev 1988 yılında 300 bin Azerbaycanlının Ermenistan'dan kovulduğunu dile getirmiştir. Azerbaycan'da yaşayan Ermenilerin hali hazırda bu ülkede barınmak için hiç bir hakkı kalmadığını söyleyen Veliyev bunun Ermenistan'dan kovulan Azerilerin kendi yurtlarına dönmesine izin verilmesinden sonra mümkün ola bileceğini yazmıştır. Fransa halkının faşizm ideolojisine karşı savaşında Ahmediyya Cebraýilov gibi kahramanların onlara yardım ettiğini söyleyen Veliyev Lübnan ve Fransa'dan Dağlık Karabağa gelen gerillaları zalimce sivil vatandaşları katlinde suçlamıştır. Sonda Başkan François Mitterand'ın Dağlık Karabağ siyasetini eleştiren Veliyev Azerbaycan'ın ezilen taraf olduğunu ve Fransa'nın Ermeni yanlı politikasının zararından bahsetmiştir ("Fransa prezidenti Mitteran həzrətlərinə", "Azerbaycan" gazetesini, 1 Ağustos 1991, s.6, N-30(93)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumsuz olduğunu söyleye biliriz.

19 Aralık 1991 yılında "Azerbaycan" gazetesinde Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin diplomatik tarihiyle bilgi verildi. 1919 yılı 11 Ocak tarihinde Paris Barış konferansı'nda Azerbaycan'ın bağımsızlığı fiili olarak tanındıktan sonra Başbakan Fətəli Han Hoyski yabancı ülkelerde devletin resmi temsilciliklerinin açılmasıyla ilgili parlamentoda konuşma

yapmıştır. Bununla ilgili kanun hazırlandıktan sonra ABD, Birleşik Krallık, Fransa, İsviçre, Polonya ve İtalya olmakla 6 ülkede büyükelçilik açılması kararı verildi. (“İz istoriy Azerbaydjanskoy diplomatiy”, “Azerbaycan” gazetesi, 19 Aralık 1991, s.8, N-51(114)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

27 Temmuz 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde yayımlanan haberde Dağlık Karabağ`la konusunda Roma`da yapılan görüşmeyle ilgili bilgi verildi. AGİT`in Minsk konferansı çerçevesinde yapılan görüşmede Azerbaycan`ı insan hakları alanında meclis komisyonu başkanı Nadir Mehdiyev temsil ediyordu. Habere göre, Dağlık Karabağ`ı temsil edecek heyet Romaya geleceklerini söylemesine rağmen bu toplantıda bulunmamıştır. Buna neden gibi son zamanlar sınır hattındaki gerginlik gösterilmektedir (“Roma görüşü Dağlık Qarabağın erməni icması nümayəndələrinin iştirakı olmadan keçir”, “Azerbaycan” gazetesi, 27 Temmuz 1992, s.1, N-31(146)). Bu konuyu Fransa'nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

1 Ekim 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde “Karabağ ne Keşmirdir ne de Korsika” isimli makale yayımlanmıştır. Makalenin yazarı Azerbaycan Cumhuriyeti Ali Sovyeti Sekreterliği Başkan yardımcısı Abbas Atakişiyev bazı Azerbaycanlı gazetecilerin amatör bakış açısından yakınmıştır. Yazara göre, “Halk gazetesi” yazarı Vahid Azizoğlu Fransa Cumhuriyeti Uluslararası İşler ve İnsani Yardımlar Komitesi Başkanıyla olan görüşmede Fransa'daki Korsika adası problemiyle Dağlık Karabağ`ı aynı safaya koyması amatörlük örneği teşkil etmiştir. Vahid Azizoğlu Fransa'nın Azerbaycan büyükelçisi Jean Perrin`le olan konuşmasında bu konuya yeniden dokunması Büyükelçinin itirazıyla karşılandı. Büyükelçinin Korsika ile Dağlık Karabağ`ı aynı problem olarak görmemesi Atakişiyev tarafından olumlu

karşılanmıştır. Atakişiyev böyle durumların Azerbaycan`ın uluslararası ilişkilerine zarar verdiğini ve böyle bir durumda Dağlık Karabağ meselesinde haklıken haksız duruma düşe bileceğimizden yakınmıştır (“Qarabağ nə Kəşmirdir, nə də Korsika”, “Azerbaycan” gazetesi, 1 Ekim 1992, s.2, N-7(450)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

11 Kasım 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Daşnaksütün partisinin Paris`de yapılan toplantısıyla ilgili haber yayımlandı. Toplantıda Taşnaklar 60 bin üyeleri olduğu ve bu rakamın hızla arttığını söyleyerek bundan gurur duyduklarını söylemişlerdir (“Parisdə Daşnaqsütyun Partiyası Qurultayı”, “Azerbaycan” gazetesi, 11 Kasım 1992, s. 1, N-48 (163)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumsuz bir haber olarak söyleye biliriz.

18 Aralık 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Azerbaycan Başbakan yardımcısı Vahid Ahmedov`un Fransız Büyükelçi Jean Perrin`le olan görüşmesinden bahseden haber yayımlandı. Görüşme zamanı Vahid Ahmedov Azerbaycan para birimi manatın Fransa`da basıldığını, ayrıca bu ülkenin Azerbaycan`da 43 milyon dolarlık fabrika yaptığını söyleyerek iki ülke arasında ekonomik işbirliğinin daha da artacağına inandığını belirtti. Ermeni lobisinin iki ülke arasında ilişkilere olumsuz etki ettiğinden bahseden Ahmedov Fransa`yı daha çok elektrik mühendisliği alanında işbirliğine davet etmiş ve Fransa`nın Azerbaycan`da daha çok yatırım yapacağına inandığını dile getirmiştir. Elçiliğin problemleriyle de ilgilenen Vahid Ahmedov Büyükelçiliğe bina yapılması için arazi parselleri tahsis edileceğini söylemiştir (“Əməkdaşlığın imkanları böyükdür”, “Azerbaycan” gazetesi, 18 Aralık 1992, s.2, N-61(504)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

18 Aralık 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Avrupada devam eden savaşıla ilgili Fransa başbakanının fikirlerini yayımladı. Fransa başbakanı Pierre Beregovoy Fransa parlamentosunda yaptığı açıklamasında Bosna Hersek`te katliamı önleyecek kararların verileceğine olan inancını dile getirdi. Beregovoy Fransa`nın BM GK geçmiş Yugoslavya devletlerinde olan sorunların ortadan kaldırılması için zor işletmelere karşı olan hazırladıklarını söylemiştir (“Fransa`nın mövqeyi”, “Azerbaycan” gazetesini, 18 Aralık 1992, s.3, N-61(504)). Bu haberin Fransa`nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

31 Aralık 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde yılın ekonomik, askeri, uluslararası alanda görülen işlerle ilgili haber yayımlandı. Azerbaycan uluslararası alanda 1992 yılında Birleşmiş Milletler, İslam Konferansı Örgütü ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü gibi önemli kurumlara üye olmuştur. Azerbaycan`ın bağımsızlığını 120 devlet tanımış ve bu ülkelerle diplomatik ilişkiler kurulmuştur. Azerbaycan`da Türkiye, Irak, İran, ABD ve Fransa`nın Büyükelçilikleri açılmış, Azerbaycan`ın ise sadece Türkiyede Büyükelçiliği hizmete girmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler`de Azerbaycan temsilciliği açılmıştır (“1992-ci il hansı məziyyətləri ilə yadda qaldı”, “Azerbaycan” gazetesini, 31 Aralık 1992, s.1, N-70 (513)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

31 Aralık 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Bosna Hersek`te devam eden savaşıla ilgili haber yayımlandı. Fransa Dışişleri Bakanı Rolan Duma ile Avusturya federal şansölyesi Frantz Vranitski ile yapılan görüşme sonrası gazetecilere verdiği bilgide Bosnada uçuşların yasaklanması hakkında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi`nin verdiği karara uygun hale sokulması için askeri müdahaleyi yapabileceklerini duyurdu. Fransız bakan Birleşmiş Milletler Güvenlik

Konseyi askeri müdahale ilgili önlemleri onayladığı zaman Sırbistan hava alanlarını ve yer üzerinde bulunan askeri tesislerin bombalana bileceğini söyledi. Askeri müdahale taraftarı olduğunu söyleyen Duma Avusturya şansölyesiyle Yugoslavyaya uluslararası baskı yapılması konusunda mutabakata vardıklarını dile getirmiştir (“Müdaxilə zəruri sayılır”, “Azerbaycan” gazetesi, 31 Aralık 1992, s.3, N-70 (513)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından tarafsız haber olduğunu söyleye biliriz. 12 Ocak 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde yayımlanan haberde Azerbaycan Dışişleri Bakanı Tofiq Gasimov'un ziyaretiyle ilgili bilgi verildi. 40 ülkenin yetkili temsilcilerinin katıldığı ve 13-15 Ocak tarihinde gerçekleştirilecek olan dünyada “Kimyasal silahın yasaklanması” ile ilgili toplantıda Azerbaycan'ı Dışişleri Bakanı Tofiq Gasimov temsil edecektir. Azerbaycan Dışişleri Bakanlığında verilen bilgiye göre, Dışişleri Bakanı Tofiq Gasimov dün uçakla Paris'e gitmiştir (“Tofiq Gasimov Parisə gedib”, “Azerbaycan” gazetesi, 12 Ocak 1993, s.1, N-6 (519)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

“Azerbaycan” gazetesinin 22 Ocak 1993 yılı sayısında Parisdeki görüşmeden bahsedilen haber yayımlandı. Habere göre, Azerbaycan'ın da imza attığı Parisde kimyasal silahların yapımı, hazırlanması ve bakımını yasaklayan sözleşme imzalandı. Sözleşmeyi imzalayan Dışişleri Bakanı Tofiq Gasimov 3 günlük ziyaretini tamamlayarak yurda dönmüştür (“Konvensiyaya qoşulduq”, “Azerbaycan” gazetesi, 22 Ocak 1993, s.1, N-13 (526)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından tarafsız olduğunu nitelendirebiliriz.

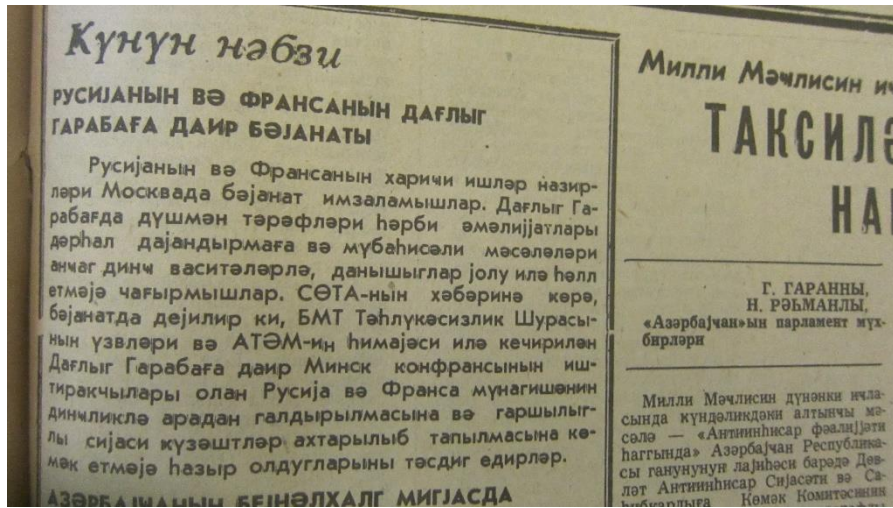
19 Şubat 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Azerbaycan cumhurbaşkanı Ebülfez Elçibeyin Fransa'nın Azerbaycan'daki Büyükelçisi Jean Perrin'i kabul etmesi ile ilgili haber yayımlandı.

Elçibey Jean Perrin`e Azərbaycanla Fransa`nın qarşılıqlı iştiraklərinin öneminə baxaraq ilerleyen dövəmlərdə də bu iştiraklərinin davam edəcəyinə olan inancını dilə gətirdi. Görüşmə zamanı Ermenistan`ın Azərbaycana qarşı saldırsı kınanmış və Azərbaycana insanı yarım meselesi tartışılmıştır. Jean Perrin Azərbaycan`ın toprak bütünlüğünü tanıdıklarını və hiç bir zaman onun dəğiştirilmesine izin vermeyeceklerini bildirmişdir. Elçi kendi ülkesinin Dağlık Karabağ`ın Ermenistana birləşməsi haqqında Ermenistan Ali Sovyeti`nin kanunsuz qərarının kaldırılması için belirli işlər gördüğünü söylemişdir. Elçi görüşmənin sonunda savaşı barış yoluyla sonlanmasına və Azərbaycan`ın kalkınmış ölkələr listesinde olacağına olan inancını dilə gətirdi. Görüşmədə dövlət danışmanı Vafa Guluzadə də yer alıyordu ("Prezident qəbul etmişdir", Azərbaycan qəzetəsi, 19 Şubat 1993, s.1, N-33(546)). Bu habəri Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleyebiliriz.

“Azərbaycan” qəzetesinin 26 şubat 1993 sayısında Fransa`nın Azərbaycankı elçisi Jean Perrinin Azərbaycan halkına müracaatı yayımlandı. Hali hazırda Dağlık Karabağ meselesiyle ilgili bir çox ailenin mutsuz olduğu və Azərbaycan`ın zor dövəmlər yaşadığını bildiren elçi çox sayıda olan mülteci ordusunun dayanılmaz şartlar altında yaşadığını altını çizdi. Babalarımızın bir zamanlar

özgürlük uğruna savaşların bir daha tekrarlanmaması için mücadele etdiklerini söyleyen Perrin çocuklarının bu ülkü uğruna canlarından geçtiğini söyledi. O zamanlar bu ağırları yaşayanlar hali hazırda savaş yörelerinde ve abluka altında yaşayanların uğradığı sıkıntıyı daha iyi anlaya bilirler. Ben özellikle o insanlara ana vatanım olan Fransa`dan selam getirdim. Aynı zamanda Azerbaycan halkının barışa ulaşma isteğine bütün kalbimle inanıyorum. Buna ulaşmak için yüce Tanrı Azerbaycana herşeyi vermiştir. Ben Azerbaycan topraklarında yeniden barışın geleceğine ve burda yaşayan insanların kalkınmasına inanıyorum (“Azerbaycan” gazetesi, 26 Şubat 1993, s.4, N-38(551)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

“Azerbaycan” gazetesinin 4 Mart 1993 tarihli sayısında yayınlanan habere göre, Rusya ve Fransa Dışişleri Bakanları Dağlık Karabağ`da savaşan her iki tarafa askeri operasyonları durdurmasını ve tartışmalı meselelerin çözümünün barış yoluyla ortadan kaldırılması ile ilgili ortak bildiri yayımladılar. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyeleri ile Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı gözetimi ile yapılan Dağlık Karabağ`la ilgili Minsk konferansı`nda Rusya ve Fransa`nın Dağlık Karabağ meselesindeki anlaşmazlığı barış yoluyla ortadan kaldırılmasına

Levon Ter-Petrosyan`la olan görüşmesinin sonuçlarıyla ilgili bilgi verdi. Elçibey Türkiye cumhurbaşkanı Turgut Özal`ın ölümü nedeniyle gittiği dost ülkede Gürcistan cumhurbaşkanı Şevardnadze, Moldova cumhurbaşkanı Mircea Snegur, Ermenistan cumhurbaşkanı Levon Ter-Petrosyan , ABD Devlet Sekteri yardımcısı Clifton Wharton, ABD Türkiye elçisi Richard Barkley, Rusya Başbakan yardımcısı Georgy Khizha ile görüştü. Elçibeyin söylediklerine göre kendisi cumhurbaşkanı Petrosyanla Türkiye ziyaretinden daha önce görüşmeliydi. Bu görüşmeyi kendisinden Şevardnadze, Snegur ve ABD resmi çevreleri istemişti. Ermenistan lideri ile Elçibey`in görüşmesi yarım saat sürdü. Her iki taraf Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının Minsk grubu çerçevesinde görüşmelerin devam etmesini olumlu buldular. Elçibey bu görüşmelerde Ermenistanın Dağlık Karabağ`a bağımsız taraf olarak görmesinin ilerleyen zamanlarda problem olacağından yakındı. Azerbaycan cumhurbaşkanı bu gibi taleplere Azerbaycan`ın hiç bir zaman izin vermeyeceğini, işgal edilen arazilerin boşaltılmadığı takdirde askeri güçten kullanmak durumunda kalacaklarını yineledi. Elçibey çatışmanın genişçaplı bir savaşa sebebiyet vermesini istemediğini, dünyada giden demokratik gidişatın şimdiki aşamasında her hangi çatışmanın zor yoluyla ortadan kaldırılması imkanlarının azaldığını ve bir ülkenin toprak bütünlüğüne olan saldırının tüm devletleri etkilediğinin altını çizdi. Elçibey savaşın her iki devleti zayıflatıldığını ve çatışmanın kontrolden çıkarak barış yoluyla uzlaşmasına izin vermediğinden yakındı. Cumhurbaşkanı Azerbaycan`ın her zaman Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı`nın prensipleri içerisinde uzlaşmaya inandığını ve bundan önceki görüşlerin(mesela İrlandaki görüşme) Azerbaycan`ın toprak kaybına sebebiyet verdiğinden bahsetmişti. Elçibey Fransa ve Rusya`nın Dağlık Karabağ sorununda

gösterdikleri pozisyondan memnun olmadığını, hatta Rusyanın Ermenistan tarafını tutarak ona her türlü yardım göstermesinden yakındı. Konferans zamanı Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye ile ilişkin sorular soruldu. Elçibey Bağımsız Devletler Topluluğu'nun ekonomik bir birlik olduğu takdirde katılabileceklerini, aksi takdirde askeri karakterli bir birlikde demokratik yol seçen Azerbaycan'ın bulunmayacağını net dille açıkladı ("Əbülfəz Elçibəy Petrosyanla görüşün nəticələrini açıqlamışdır", "Azerbaycan" gazetesi, 27 Nisan 1993, s.1, N-78(591)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumsuz bir haber olarak nitelendire biliriz.

13 Mayıs 1993 yılında "Azerbaycan" gazetesinde yayımlanan habere göre, Jean Perrin Fransa cumhurbaşkanı François Mitterand'ın mektubunu Azerbaycan cumhurbaşkanı Ebulfeyz Elçibey'e takdim etmiştir. Mektubunda Fransa cumhurbaşkanı Dağlık Karabağ ile çevresinde askeri operasyonların genişlenmesinden rahatsız olduğunu ve Fransa'nın ermeni askeri güçlerinin Kelbecer'den çıkması için çeşitli düzeylerde konuştuğunu belirtmişti. Fransa cumhurbaşkanı ayrıca mülteciler için insani yardım gönderme kararı aldıklarını açıkladı. François Mitterand Elçibey'i problemi Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatının Minsk grubu sınırında anlaşma yollarını bulmasına çağırdı. Görüşme zamanı Fransız elçi Fransa'nın Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 822 numaralı kararını desteklediklerini söyledi. Jean Perrin Fransa'nın siyasi çevrelerinde Karabağ savaşında Ermenilerin rollerinden haberdar olduklarını, Kelbecer'in Ermeniler tarafından işgal edildiğini anladığını ve demokratik bir devlet gibi buna karşı çıktığını net dille açıklamıştır. Fransız elçi haftaya Fransa'ya geri döneceğini ve Azerbaycan'ın tutumunu yeni kurulmuş hükümetlerine ulaştıracağını söyledi. Jean Perrin Fransa'da Azerbaycana olan ilginin arttığını ve

temsil etdiği ülkenin Azərbaycanla ekonomik ilişkiler kurmak isteğinden bahsetti. Elçibey Fransız konuğuna Kelbecerin işgaliyle oluşan durumu aktarmış ve Fransız gazetelerinde Azərbaycan`ın Ermenistanı ablukaya aldığı ile ilgili haberleri yalanlamış ve gerçek durumu anlatmıştır. Görüşme samimi ve karşılıklı anlaşma halinde geçti. Görüşmeden hemen sonra Dış Siyasi İlişkiler üzre devlet sekreteri Vefa Guluzade gazetecilere verdiği açıklamasında son zamanlar Ermenistan-Azərbaycan anlaşmazlığında ABD ve Birleşik Krallıktan sonra Fransa`nın da görüşlerinde değişimlerin olduğunu belirtmiştir (“Fransa höküməti erməni qüvvələrinin Kəlbəcərdən çıxmasını tələb edir”, “Azərbaycan” gazetesi, 13 Mayıs 1993, s. 1, N-90(602)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

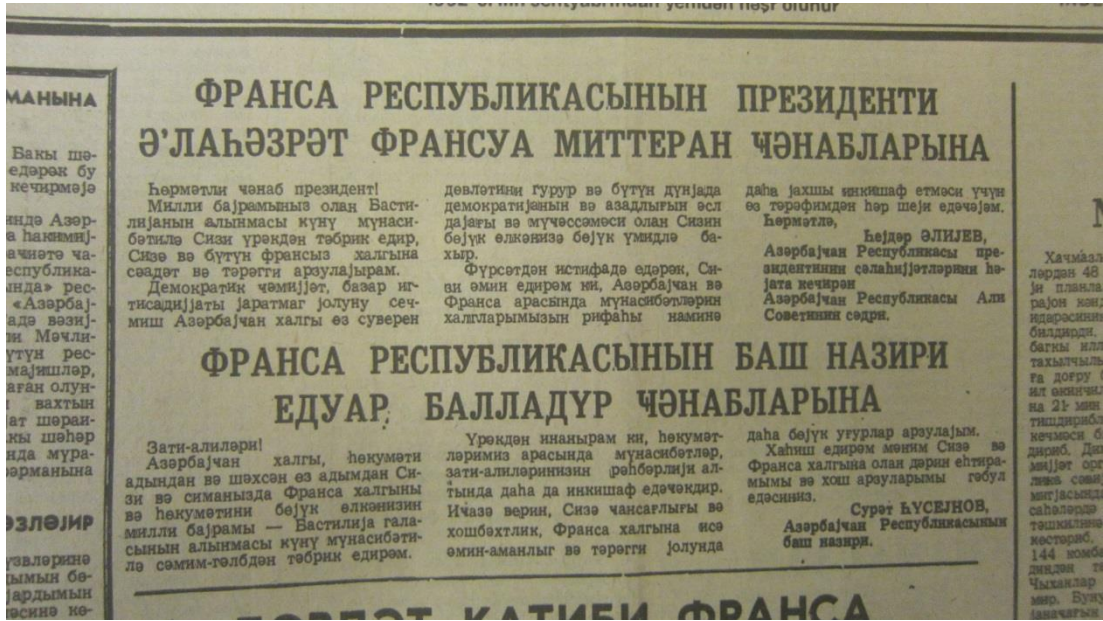
Fransa cumhurbaşkanı François Mitterrand`ın mektubu “Azərbaycan” gazetesinin 13 Mayıs 1993 tarihli sayısında yayınlanmıştır. Kelbecerin işgali nedeniyle kendisine mektup yazdığı için teşekkür eden Mitterrand mektubunda Fransa`nın Dağlık Karabağ çevresinde çatışmaların şiddetlenmesinden endişeli olduğunu , Ermeni kuvvetlerinin Kelbecerden çıkarılması için Fransa`nın çeşitli düzeylerde taleplerinin

olduğunu belirtti. Kelbecerin sivil nüfusu için endişeli olduğunu belirten Mitterand hemen Azərbaycana insani yardım göndərme kararı aldığını yazmıştı. Askeri operasyonların genişlənməsindən rahatsız olduğunu dile getiren Mitterand sorunun Avrupa Güvenlik ve İşbirliyi Teşkilatı bünyesinde çözülməsinə umut ettiğini söyledi. Mektubun sonunda Elçibeyə kendi şükranlarını sunan Mitterand Elçibeyin barışsever ve akıllı siyasetini davam ettireceğini ve Azərbaycan`ın Minsk konferansları toplantılarına katılacağından kuşku duymadığını dile getirmişdir (“Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab Əbülfəz Elçibəyə”, “Azərbaycan” gazetesi, 13 Mayıs 1993, N-90(602)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleyebiliriz.

21 Haziran 1993 yılında “Azərbaycan” gazetesinde Fransa Dışişleri Bakanlığı Azərbaycan`da oluşan siyasi durum ve Dağlık Karabağla ilgili açıklama yaptı. Açıklamayı yapan Fransa Dışişleri Bakanlığı`nın temsilcisi Richard Doek Azərbaycan yöneticilerin yasal çerçeve içinde hareket etmelerini istedi. Richard Doek Azərbaycan anayasası kanunu ve istikrarın Dağlık Karabağdaki durumun görüşmeler açısından olumlu bir

konuma getirilməsi için önemli olduğunu və bu sürecin başarıyla davam etdirilməsini istədi (“Fransa xarici işlər nazirliyinin nümayəndəsi Azərbaycanadakı vəziyyət haqqında”, “Azerbaycan” gazetesi, 21 Temmuz 1993, s.1, N-116(628)). Bu xəber Fransa'nın imajı açısından olumlu bir xəber olaraq nitələndirilə bilər.

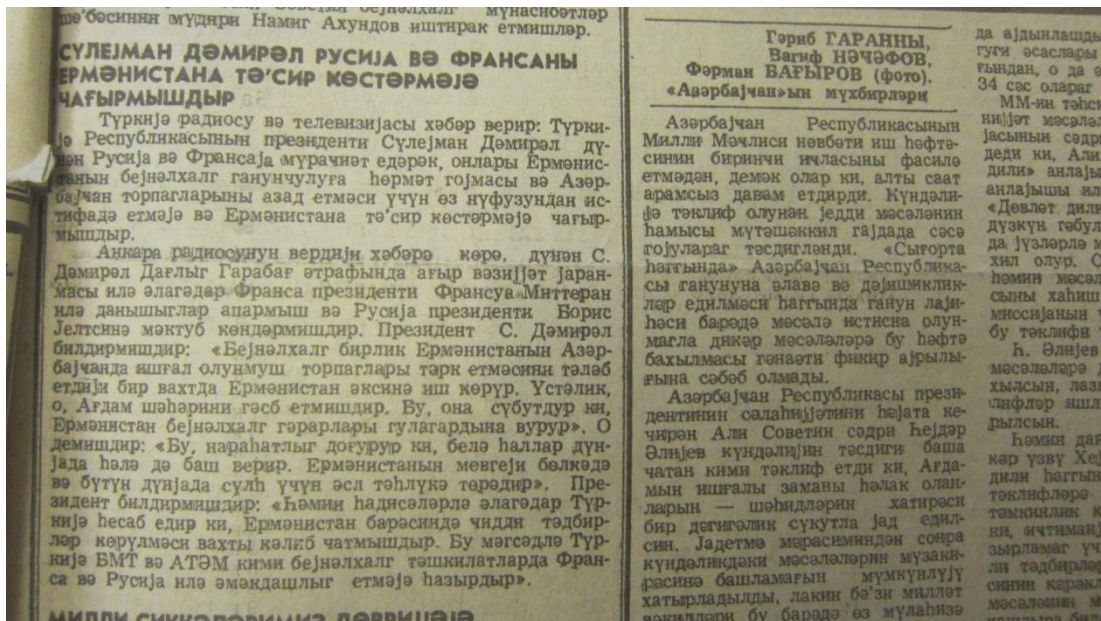
Azerbaycan gazetesinin 14 Temmuz 1993 tarixli sayısında Azerbaycan Cumhurişkanı yetkilerini gerçəkleştiiren Haydar Aliyev ve Başbakan Süret Hüseyinov'un Fransa'nın ulusal bayramı nedeniyle Fransız meslektaşlarına yazdıklarına mektubun metni yayımlandı. Haydar Aliyev Fransa Cumhurişkanı Françoise Mitterand'a yazdığı mektupta Bastille kalesi zaferi nedeniyle kendisini tebrik etti, kendisine ve Fransız halkına saadet ve refah diledi. Haydar Aliyev demokratik toplum ve pazar ekonomisi yolunu izleyen Azerbaycan halkının egemen devletini tüm dünyada demokrasi ve özgürlüğün dayacağı olan Fransa'ya büyük ümitlerle bakarak kurduğunu yazmıştı. Aliyev mektubun sonunda Azerbaycanla Fransa arasında ilişkilerin halklarımızın refahı uğruna kendi adına elinden gelen her şeyi yapacağını belirtiyordu. Azerbaycan Cumhuriyeti Başbakanı Süret Hüseyinov Fransa Başbakanı Edouard

Balladur`a yazdığı mektupta Azərbaycan halkı, hökuməti və kəndi adından Fransa`nın ulusal bayramı olan Bastille kalesi zaferi sebebiylə təbrik etdi. Hüseynov Fransa ilə Azərbaycan arasındakı əlaqələrin kəndi meslektaşısı dönməndə daha da ilərleyəcəyinə olan inancını dilə gətirdi. Fransa halkına barış və rifah dileklərini ilətən Hüseynov Fransa halkına olan dərin sayğı və minnətlərini meslektaşından qəbul etməsini istədi (“Fransa Respublikası Prezidenti əlahəzrət Fransua Mitteran həzrətlərinə, Süret Hüseynov, “Fransa Respublikası Baş Naziri Eduar Balladur cənablarına”, “Azərbaycan” qəzetəsi, 14 Temmuz 1993, s.1, N-132(644)). Bu habəri Fransa`nın imajı açıısından olumlu olaraq nitələndirə biliriz.

Azərbaycan qəzetəsinin 14 Temmuz 1993 tarixli sayısında Azərbaycan Cümhuriyyəti Dövlət Səkreteri Lale Şevket Hacıyevanın Fransız elçisi Jean Derrin`i qəbul etməsiylə ilgili habər yayımlandı. Hacıyeva elçiyi seləmləyərək onu Fransa`nın ulusal bayramı Bastille kalesinin ele qəçirilməsi nədəniylə təbrik etdi. Dövlət Səkreteri Fransa`nın siyasi və mədəni tarixinin insan uygarlığı açıısından önəmindən bəhsedərək bu

konuda general Charles de Gaulle`nin hizmetlerini özellikle vurguladı. Sohpetine devam edərək Hacıyeva Azərbaycan halkının yetişdirdiyi dahi siyaset adamlarından biri olan Haydar Aliyev`in hayatıyla de Gaulle`nin hayatı arasından bir takım benzerliklərin olduğunu altını çizdi. Görüşmədən sonra Fransız elçi sohpetdən zevk aldığını və yeni devlet sekreterinin Fransa hakkında bilgilerindən derin hayranlıq duyduğunu söyledi. Perrin`in Azərbaycan`da siyasi kadroda olan dəyişikliklərə kanuna və insan haklarına uyğun bir biçimlə şkilleneceğindən hiç bir şüphesinin bulunmadığını və Fransa`nın Azərbaycanla olan ilişkilerinin bundan daha sonra davam ettireceğini belirtti. Lale Şevket Hacıyeva gazetecilərin sorularına cavab verərək görüşmələrin verimli geçtiğini bildirərək hər iki ölkə arasında yakın zamanlarda ekonomi və eğitimlə ilgili anlaşmaların yapılacağına olan inancını kaydetti. Bu habəri Fransa`nın imajı açısından olumlu olaraq nitələndirə biliriz (“Dövlət katibi Fransa səfiri qəbul etmişdir”, “Azərbaycan” gazetesi, 14 Temmuz 1993, s.1, N-132(644)).

29 Temmuz 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Türkiye cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in Rusya ve Fransa’yı Ermenistana etki etmesine çağırmasıyla ilgili haber yayımlandı. Türk cumhurbaşkanı haberde Rusya ve Fransa’ya muracaat ederek Ermenistanı uluslararası hukuka saygıyla yanaşması ve Azerbaycan topraklarını boşaltması için kendi otoritesinden kullanmasına ve etki etmesine çağırdı. Ankara radyosu’nun verdiği habere göre, Süleyman Demirel Dağlık Karabağ çevresinde oluşan ağır durum nedeniyle Fransa cumhurbaşkanı François Mitterand ile görüşmüş ve Rusya Cumhurbaşkanı Boris Yeltsin’e mektup göndermiştir. Cumhurbaşkanına göre, uluslararası birlik Ermenistanın Azerbaycan’da işgal edilmiş topraklarını boşaltmasını istediği bir dönemde Ermenistanın tam tersi Ağdam şehrini işgal etmesi Ermenistanın uluslararası kanunları hiçe saydığıının göstergesi olmuştur. Böyle hallerin günümüz dünyasında oluşmasında endişe ile izlediğini belirten Demirel Ermenistanın sadece bu bölgede değil tüm dünyada barış için ciddi bir tehlike oluşturduğunu dile getirdi. Bu olaylarla ilgili Türkiyenin Ermenistanla ilgili ciddi önlemler alınması zamanının geldiğini söyleyen Demirel Türkiyenin Birleşmiş Milletler Örgütü ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı’yla işbirliği içerisinde olacaklarını söyledi. (“Süleyman Dəmirəl Rusiya və Fransa’nı Ermənistana təsir göstərməyə çağırmışdır”, “Azerbaycan” gazetesi, 29 Temmuz 1993, s.1, N-143(655)). Bu haber Fransa’nın imajı açısından tarafsız bir haber olarak göstere biliriz.

teşekkürünü belirtti. Görüşmede ayrıca Ali Sovyet`in uluslararası ilişkiler şubesinin başkanı Namig Ahundov da yer alıyordu (“Fransa Azerbaycan`ın problemlerine biganə deyil”, Azerbaycan gazetesi, 14 ağustos 1993, N-155(667)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

30 Ekim 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Özbekistan cumhurbaşkanı İslam Kerimov`un Fransa ziyaretiyle ilgili bilgi verildi. Fransa cumhurbaşkanı Françoise Mitterand, Başbakan Edouard Balladur, Dışişleri Bakanı Alain Juppe ile yapılan görüşmeler zamanı Orta Asyada güvenlik problemleri, Tacikistan ve Afganistanda durum, Bağımsız Milletler Topluluğu üyesi olan devletlerle ilişkiler gibi konulara değinilmiştir (“Azerbaycan” gazetesi, 30 Ekim 1993, s.1, N-211(723)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

6 Kasım 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Fransa cumhurbaşkanı François Mitterand`la Azerbaycan Dışişleri Bakanı Hesen Hesenov`un görüşmesi ile ilgili haber yayımlandı. Mitterand görüşme zamanı Azerbaycan ve Fransa arasında yapılacak “Arazi anlaşması”na olumlu yaklaştığını belirtmiştir. Yarım saat süren görüşme zamanı Dağlık Karabağdaki durum, Fransa ile Azerbaycan arasındaki ekonomik ilişkiler ve Azerbaycan cumhurbaşkanı Haydar Aliyev`in Fransa ziyareti için zamanın belirlenmesi hakkında konuşuldu. Görüşmeden hemen sonra gazetecilerin sorularına cevap veren Hesenov Fransa`nın yaklaşımına olumlu baktığını söylemiştir. Fransa cumhurbaşkanıyla Azerbaycan Dışişleri Bakanının ilk görüşmesinde ayrıca Fransa devlet sınırlarının zorla değiştirilmesine karşı çıktığını ve siyasi yöntemlerle problemlerin çözülmesini ana hatt olarak kabul etmesini Azerbaycan açısından olumlu karşılandı. Aynı gün Hesenov Elysee sarayı genel sekreteri Uber Bedrinle görüşmüş ve daha sonra Fransa Sanayi Bakanlığı`nda

bulunmuştur (“Fransua Mitteranın Həsən Həsənovla görüşü”, 6 Kasım 1993, s.1, N-216(728)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

6 Kasım 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Azerbaycan Dışışleri Bakanı Hesən Həsənovla Fransa Dışışleri Bakanı Alain Juppe ile görüşmesiyle ilgili haber yayımlandı. Azerbaycan Dışışleri Bakanlığı basın sekreterliğinden verilen habere göre, Fransa Dışışleri Bakanı Alain Juppe Ermenistanla dost ilişkilere rağmen Dağlık Karabağ ve çevresinde işgallere son koyulmasını istediklerini ve zorla sınırların değiştirilmesine karşı olduğunu belirtmişti. Juppe diğer Fransız yetkililer gibi sorunun AGİT Minsk grubu çerçevesinde ortadan kaldırılması taraftarı olduğunu söylemiştir. Juppe yakın zamanlarda cumhurbaşkanı Haydar Aliyevi Fransa`da beklediklerini, Azerbaycan`da Fransa Büyükelçiliğinin binası açılışı için Baküye geleceğini belirtti. Görüşmenin sonunda ikili işbirliği hakkında protokol imzalandı. Həsənov Fransız meslektaşına Azerbaycan tarafından hazırlanan “Dostluk ve işbirliği hakkında” anlaşmasının projesini verdi. Bu anlaşma protokole göre, Haydar Aliyev`in Fransa`ya ziyareti zamanı imzalanacaktır (“Fransa xarici işlər nazirliyində görüş”, 6 Kasım 1993, s.2, N-216(728)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

9 Kasım 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Azerbaycan Dışışleri Bakanı Hesən Həsənov`un diğer yüksek Fransız yetkilileriyle görüşmesiyle ilgili haber yayımlandı. Fransız senatör Jean Boyer ile görüş zamanı “Fransa-Azerbaycan” dostluk ve destekleme grubunun kurulmasında mutabakata varılmış, teklif Fransa Senatosuna verilmiştir. 1 gün sonra kanun senatodan geçmiş ve başkanının Jean Boyer seçildiği belli olmuştur. İmzalanma töreninde Hesən Həsənov da bulunmuştur. Həsənov daha sonra Fransa senatosunun başkan yardımcısı Jean Forla

görüşmüş, UNESCO başkanıyla fikir alışverişinde bulunmuştur. “Azerbaycan evi” isimli derneğin üyeleriyle görüşten onra Hesenov Paris yakınlığında San Clu mezarlığı`na giderek büyük diplomatımız Elimerdan bey Topçubaşovun, karısı Peri hanım Zerdabi, gazeteci Ceyhun Hacıbeylinin mezarını ziyaret etmiştir (“Fransa senatında Azərbaycanla dostluq və onu dəstəkləmə parlament qrupu yaradılmışdır”, “Azerbaycan” gazetesi, 9 Kasım 1993, s.3, N-217(729)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

11 Kasım 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde AGİT üyelerinin ermeni saldırısını kınaması ile ilgili haber yayımlandı. Minsk grubu üyeleri olan Rusya, Beyaz Rusya, Almanya, ABD, Fransa, İtaliya, İsveç, Çekya ve Türkiye ateşkes hakkında anlaşmanın ihlal edilmesi ve Dağlık Karabağ çevresinde yeni toprakların işgalini kınadı. AGİT üyesi olan bu 9 ülke ateşkesin hemen yapılmasını, Ermenilerin işgal edilen arazilerden çıkmasını, uluslararası misyonların bölgeye gide bilmesine izin verilmesini istedi (Atəm-in Minsk qrupu erməni təcavüzünü pisləmişdir”, “Azerbaycan” gazetesi, 11 Kasım 1993, s.1, N-219(731)). Bu haber Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

2.2. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN

BASININDA EKONOMİK VE ENERJİ HABERLERİ

22 Ağustos 1991 yılında “Azerbaycan” gazetesinde yayımlanan haberde Fransa`nın Sovyetlere yaptığı ekonomik yardımı durdurduğu belirtildi. Habere göre, çay,şeker, et ve bazı erzakla dolu konteynerler Sovyetlerde yapılan askeri darbe teşebbüsü yüzünden durduruldu (“Azerbaycan” gazetesi, 22 ağustos 1991, s.2, N-33(96)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumsuz olduğunu söyleye biliriz.

1 Ekim 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde yayımlanan haberde Fransa'nın Azerbaycan'da yapacağı fabrika ile ilgili bilgi verildi. Değeri 42 milyon ruble sermaye koyulan fabrikada chipset küçük levhalar yapılacağı belirtilmiştir. Konuyla ilgili konuşan Azerbaycan Başbakan yardımcısı Vahid Ahmedov bu fabrika için Azerbaycan'ın hiç bir para harcamayacağını söylemiştir. (“Fransa Azərbycanda zavod tikəcək”, “Azerbaycan” gazetesi, 1 Ekim 1992, s.3, N-7(450)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

12 Aralık 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Paris'de yapılacak ekonomik ilişkiler alanında bilgi verdi. 16 Aralık tarihine kadar yapılacak toplantıda Azerbaycan Cumhuriyeti Ekonomi politikası danışmanı Sabit Bağırov Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu yöneticileriyle görüşmesi için Parise yollandı. Toplantıda Azerbaycan'da ekonomik reformlar meselesi de tartışma mevzusu olacaktır. 1992 yılı Ağustos ayında bu örgütün üyesi olan Azerbaycana yardım meselesi bu toplantının sonuçlarına göre çözülmesi bekleniyor. Habere göre, Heyet üyeleri Azerbaycana yatırım yapması için Uluslararası Para Fonu ülkelerine 62 proje sunacaklardır (“Azərbaycan nümayəndə heyəti Parisə investisiya qoyulması üçün təklif olunan 62 layihə aparıb”, “Azerbaycan” gazetesi, 12 Aralık 1992, s.1, N-57(500)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

19 Aralık 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesi Fransa'nın “Total” şirketinin Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi'yle petrole ilgili görüşmeler yapması haberini yayımladı. Teknolojik geriliğin sebebiyle yılda 1 milyon ton petrol çıkarılan “Petrol Taşları” yla Fransa'nın “Total” şirketinin ilgilendiği belirtildi. 17 Aralık tarihinde Dış Ekonomik İlişkiler departmanından verilen bilgiye göre, Fransa'nın “Total” ve İsviçrenin “Marc Rich” şirketi birlikte “Azerinteroyl” isimli

ortak bir fabrika kurarak Hazar denizine dökülen petrol sularını temizlemekle meşgul olmaya başlamışlar. “Total” şirketi temizleme zamanı elde ettiği atıkları kendi amaçları için kullanmaktadır (“Görünür,Fransa`nın “Total” şirketi də neftimizə göz dikib”, “Azerbaycan” gazetesi, 19 Aralık 1992, s.1, N-62(505)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

25 Aralık 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Fransa`da sigara fiyatlarıyla ilgili haber yayımlandı. Habere göre, Fransa hükümeti sigara aleyhinde başlattığı kampanyaya göre sigara fiyatlarını yüzde 30 artırma kararı aldı. Tüm tütün ürünlerine yapılacak bu zam1993 yılı Ocak ve Mayıs aylarından itibaren kademeli olarak yapılacaktır. Konuyla ilgili kanunu parlamenti onaylamıştır. (“Sigaret bahalaşır”, “Azerbaycan” gazetesi, 25 Aralık 1992, s.3, N-66(509)). Bu haber Fransa`nın imajı açısından tarafsız bir haber olarak nitelendirebiliriz.

1 Ekim 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Başbakan yardımcısı Vahid Ahmedov`un ekonomik alanda ilerlemelerle ilgili verdiği bilgi yayımlandı. İşadamı Yelmar Memmedov`u kabul eden Ahmedov ondan Güney Korenin “Deo” şirketiyle yaptığı görüşmelerle ilgili bilgi aldı. Fransa`nın 42 milyon dolar harcadığı “Peyk” fabrikasının açılmasıyla ilgili konuşan Ahmedov bu paranın hepsini Fransa hükümeti tarafından ödenildiğini belirtti. Cumhuriyetin ekonomisinde önemli bir yeri olan bu fabrikanın açılmasını Ahmedov sevinçle karşılamış ve yabancı şirketlerin Azerbaycan`da yatırım yapmasından Azerbaycan`ın kazançlı çıkacağını dile getirmiştir (“Xarici şirkətlərin Azərbycana marağı artır”, “Azerbaycan” gazetesi, 1 Ekim 1993, s.3, N-190(702)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

6 Ekim 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde yayımlanan haberde Fransa`nın Azerbaycana gönderdiği yardımla ilgili bilgi verildi. Dışişleri

Bakanlığından verilen bilgiye göre, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği hattıyla Fransa Azerbaycana son 1 ayda üçüncü insani yardımı yapmıştır. Özel uçağın getirdiği konteynerlerde 11 ton kuru süt, 20 ton et konservesi ve 5 ton yağ bulunmaktadır (“Qaçqınlara Fransa`dan kmk”, “Azerbaycan” gazetesi, 6 Ekim 1993, s.1, N-194(706)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

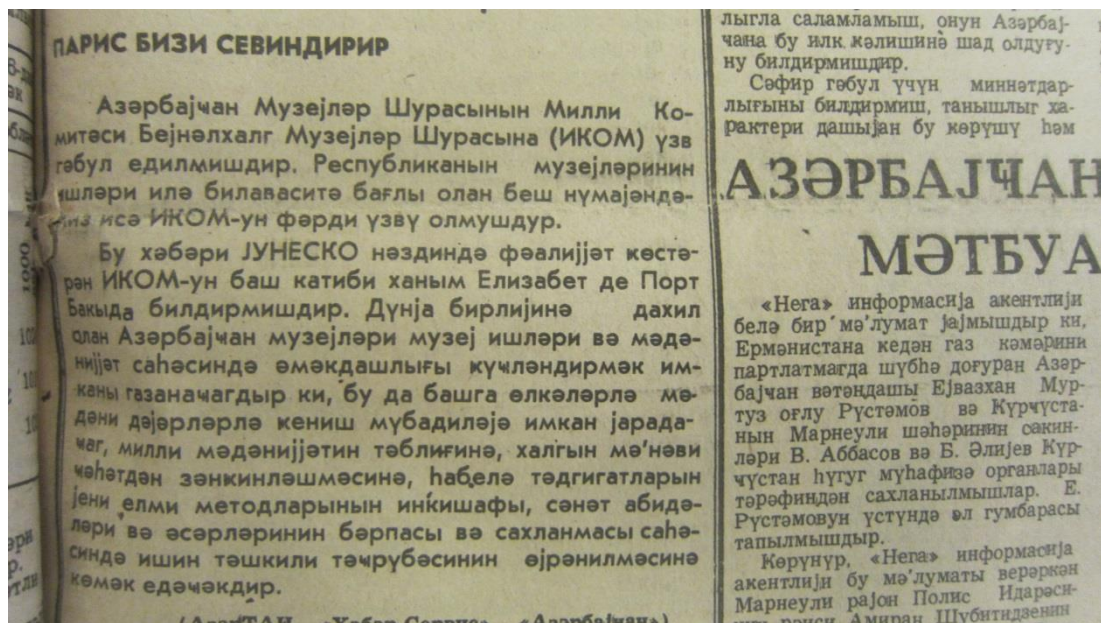
9 Ekim 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Azerbaycan Cumhuriyeti Başbakan yardımcısı Vahid Ahmedovun ekonomik meselelerle ilgili röportajı yayımlandı. Ahmedov iktidara ekonomik meselelerle yüklenen muhalefete ülkede hala savaşın devam ettiğini hatırlattı. Ekonomik durumun iyileşmesiyle konuşan Ahmedov bunun için yabancı firmaların yatırımlarına ihtiyacın olduğunu ve bu yatırımların korunmasından bahsetti. Milli Meclis tarafından “yabancı yatırımların korunması hakkında” kanun tasarısının kabul edilmesine değinen Ahmedov bunun Azerbaycana çok sayıda yabancı firmanı getireceğini söyledi. Fransa hükümetinin verdiği krediyle 26 firmanın birlikte yaptığı “Peyk “ fabrikasından bahseden Ahmedov bu fabrikanın ürettiği ürünleri gelişmiş ülkeler tarafından kendi para birimleriyle alınmasının önemini vurguladı (“Hkmti iqtisadi islahatlar aparmamaqda gnahlandırırlar unudurlar ki, lkd mharib gedir”, “Azerbaycan” gazetesi, 9 Ekim 1993, s.2, N-197(709)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

25 Kasım 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Fransa`nın Azerbaycana insani yardım yapması hakkında bilgi verildi. Fransa`nın İnsani Meseleler ve İnsan Hukukları Bakanlığı Azerbaycan mültecilerine yardım etmeye karar vermiştir. Dışışleri Bakanlığı`ndan verilen bilgiye göre, 25 Kasımda Paris`den Bakü`ye gelecek uçakta 7 ton sıcak giysi, 20 bin ton yn battaniye ve 70 soba bulunuyor. Bunlar mültecilerin bir

kısının ihtiyaçlarını karşılayacaktır (“Qaçqınlara kmk n”, “Azerbaycan” gazetesi, 25 Kasım 1993, s.3, N-228(739)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

2.3. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA SOSYAL-KÜLTÜREL HABERLER

30 Eylül 1992 yılında “Azerbaycan” gazetesinde yayımlanan haberde Fransa`da Azerbaycanlı ressamın eserleri bulunan resim sergisi ile ilgili bilgi verildi. Fransa`nın Pau şhrinde Azerbaycanlı ressam Vidadi Nerimanbeyov`un aile üyelerinin de eserleri bulunduğu resim sergisi yapıldı. Sergiye büyük dikkat gösteren Fransız gazeteleri sanatların hayatıyla ilgili bilgiler verdi. Fransa`nın güneyinde bulunan “Marie Jose ve Philippe Buskojrol” galerisinin inisiyatifi ve Azerbaycan Ressamlar Birliği`nin yardımıyla açılan sergide 25 sanat eseri gösterime sunulmuştur. Fransa`da Nerimanbeyov`un sergisi 6 ay devam edecektir. Fransa`nın diğer şherlerinde de gösterime girecek serginin son durak noktası Bordeaux şhri olacaktır (“Rssamlar ailsinin Fransa`da srgisi”, “Azerbaycan” gazetesi, 30 Eylül 1992, s.3, N-6(449)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

30 Eylül 1992 yılında “Azerbaijan” gazetesinde Azerbaijan Müzeler Konseyi Ulusal Komitesi Uluslararası Müzeler Konseyine üye kabul edilmesiyle ilgili haber yayımlandı. Cumhuriyet müzelerinin eserleri ile doğrudan bağlantılı beş delegemiz Uluslararası Müzeler Konseyi`nin bireysel üyesi olmuştur. Bu haberi UNESCO bünyesinde Uluslararası Müzeler Konseyi`nin genel sekreteri Elizabeth de la Porte Baküde duyurdu. Dünya Birliğine dahil olan Azerbaijan müzeleri müze işleri ve kültür alanında işbirliğini güçlendirme olanağı kazandıracaktır. Bu da başka ülkelerde medeni değerlerle kapsamlı değişim imkanı sağlayarak ulusal kültürün teşvikine, halkın manevi açıdan zenginleşmesine, yeni bir bilimsel araştırma yöntemi gelişimi ve sanat eserlerinin restorasyonu alanında iş organizasyonu deneyiminin artmasına yardımcı olacaktır (“Paris bizi sevindirir”, “Azerbaijan” gazetesini, 30 Ocak 1993, s.1, N-19(532)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından olumlu bir haber olarak nitelendire biliriz.

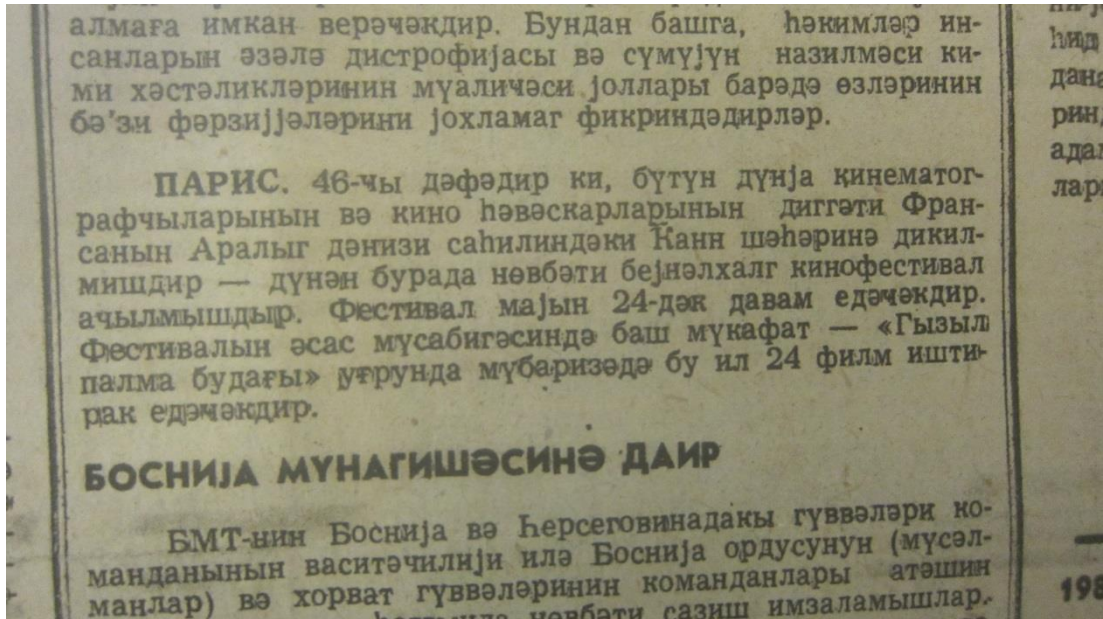
“Azerbaijan” gazetesinin 5 Şubat 1993 tarixli sayısında Azərbaycan Cumhuriyeti Halk Eğitimi Bakanı Firudin Celilov Fransa'nın Azərbaycan büyükelçisi Jean Jacques Perrin'i kabul etmesiyle ilgili haber yayımlandı. Görüşmə zamanı Azərbaycan və Fransa cumhuriyyətinin eğitim alanında deneyimləri konuşulmuş, iki devlet arasında eğitim meseleriyle ilgili işbirliyi hakkında anlaşmaya varıldı. Görüşmə zamanı Bakan Firudin Celilov büyükelçiyə Azərbaycan`da fransız dilinde lise açılmasını önermişdir. Büyükelçi göstərilən bu ilgiden memnunluğunu dile getirərək bu lisenin açılmasında tüm masrafların Fransa tərəfindən qarşılanacağını söylədi (“Fransız dilinde litsey açılacaq”, “Azerbaijan” gazetesi, 5 şubat 1993, s.3, N-23(536)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleyebiliriz.

“Azerbaijan” gazetesinin 26 şubat 1993 yılında yayımlanan bölümün 5. Sayfası tam olarak Fransa'ya adanmıştır. Fransa'da cumhurbaşkanı yürütme gücünün başında duran kişi olarak kabul edilir. Fransa'da cumhurbaşkanı ayrıca en yüksek mevkiye sahip olan bir zattır. Cumhurbaşkanı 3. ve 4. Cumhuriyet zamanı millet vekilleri tarafından seçiliyordu. Ancak 1958 yılı anayasasıyla cumhurbaşkanı seçmen sayını çoğalttı ve 1962 yılında anayasa reformuyla cumhurbaşkanı doğrudan halk oylamasıyla seçilmeye başladı. Böylece kanun üzerinde cumhurbaşkanının görev süresi 7 yıl olarak kabul edilmektedir. Cumhurbaşkanı Elysee sarayında oturuyor. Ayrıca Rambouillet sarayı ve Fort de Bregeon kalesi cumhurbaşkanının görev süresince mülkü olarak kabul ediliyor. 1958 Anayasasıyla cumhurbaşkanı yetkileri daha da genişledi ve cumhuriyette yürütme gücü tam olarak cumhurbaşkanına geçti. Cumhurbaşkanı anayasaya uyulması ve ona verilen yetkiye göre kamu otoritesinin normal çalışma ilkesini uygulamakla yükümlüdür. Cumhurbaşkanı ayrıca toprak bütünlüğü, milli bağımsızlığı ve devletin yaptığı anlaşma ve anlaşmalara doğru uyulması güvencesini taşıyarak başbakan atama ve anayasaya göre yasama gücünü de taşıyabilmektedir.

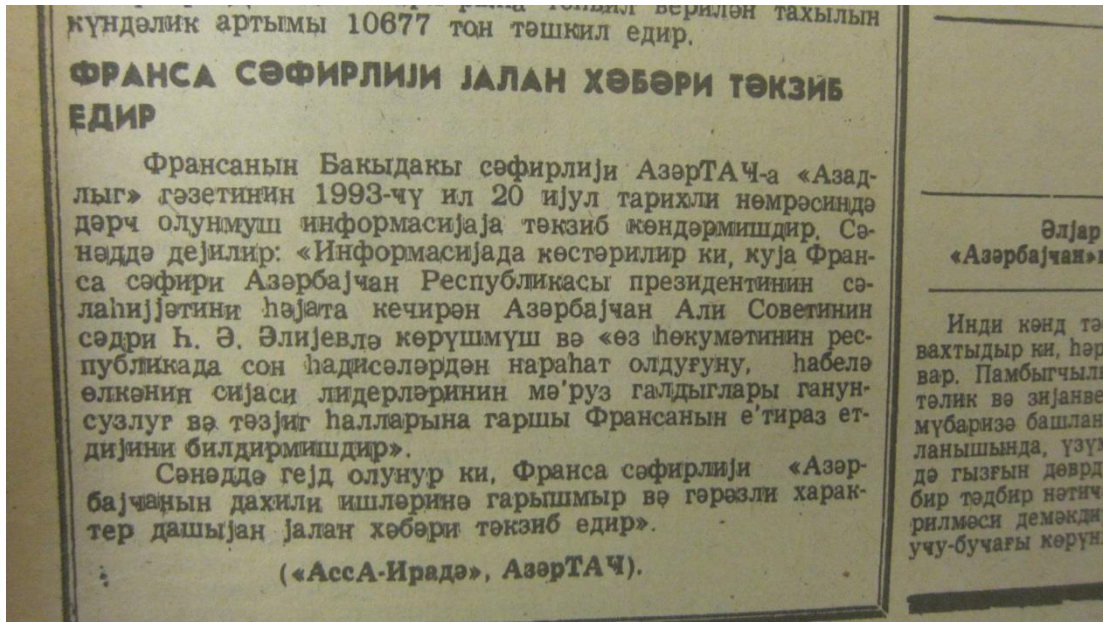
Cumhurbaşkanı kamu otoritesiyle ilgili her türlü kanunu halk oylaması için suna bilir, Bakanlar Kurulu'nun Başkanı olduğu için burda çıkarılan kararları imzalaya bilir ve hatta Başbakan ve Parlamento başkanıyla görüşerek Ulusal Meclis'i feshetme yetkisine sahiptir. 1958 yılı Anayasası parlamentonun yetkilerini zayıflatmakla beraber onun işini daha verimli, esnek ve üretken yapılmasının garantörü olmuştur. Fransa'da parlamento prensip itibariyle yasama gücünü kendi eline alıyor. Yasaların yanlış yorumlanmasının karşısını almak için anayasa parlamentonun yetkilerini kısmıştır. Böylece hükümetin parlamentoda oturum gündemi düzenlenmesinde etkin olsa bile kamu harcamaları alanında hiç bir girişimi yoktur. Fransız parlamentosu çift meclisli yasama organından oluşarak Bourbon sarayında bulunan Ulusal Meclis'ten ve Luxembourg sarayında bulunan Senato'dan oluşmaktadır. 1988 seçiminden sonra Ulusal Meclis'de görev dağılımı 277 kişiden oluşan Sosyalist Parti'den, 180 kişiden oluşan Fransa Demokratik Birliğinden, 88 kişiden oluşan Cumhuriyet Birliği'nden, 41 kişiden oluşan Tek Merkez ve 27 kişiden oluşan Komünist parti'den teşekkül etmekteydi. Böylece, Ulusal Meclis yaşı 23'den az olmayan ve halkoylamasıyla seçilen 577 kişiden oluşmaktadır. 1983 yılından itibaren seçmenler sadece millet vekillerini değil onların yardımcılarını da seçiyorlar. Eğer millet vekili öldüğü ve ya istifa ettiği takdirde yardımcısı onun yerine geçiyor. Fransız Senatosu yaşı 35den az olmamak şartıyla 306 senatörden oluşmaktadır. Millet vekilleri belediye meclisi üyesi ve baş danışmanlarıyla birlikte halkoylamasında 9 yıllığına seçilmektedirler. Yasama gücü açısından Senato yasaların tartışıldığı ve sunulduğu organ rolünü taşımaktadır. Yasa teklifi zamanı Senato ve Ulusal Meclis arasında görüş anlaşmazlıkları olduğu takdirde Ulusal Meclis daha belirleyici rol taşımaktadır ("Bizim devletimiz",

“Azerbaijan” gazetesi, 26 Şubat 1993, s.5, N-38(551)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

14 Mayıs 1993 yılında “Azerbaijan” gazetesinde Fransa`nın ünlü Cannes film festivali ile ilgili haber yayımlandı. Tüm dünya sinema severlerinin ve film hayranlarının dikkatle izlediği 46. Cannes film festivali 13 Mayıs 1993 yılında törenle açılmış bulunmaktadır. Haberde film festivalinin 24 Mayıs'a kadar devam edeceği belirtildi. Haberde “Altın palmiye” ödülü için bu festival günlerinde 24 filmin mücadele edeceği belirtildi (“Azerbaijan” gazetesi, 14 Mayıs 1993, s.5, N-91(603)). Haberi Fransa`nın imajı açısından tarafsız bir haber olarak nitelendire biliriz.

başkanının düşman parlamentosunun mevcut olduğu dönemde en güvenilir adamı konumunu taşımaktadır. Sekreter böylece Fransa'nın devlet mekanizmasını olumsuz oluşturma bilecek problemlerden arındırma görevini bilhassa taşımaktadır. Savunma ve dış ilişkiler yönünde karşılıklı etkinliği uzun süre karmaşık olmasına izin vermeyen ana konular (bağımsız nükleer potansiyelin korunması, Almanya Federal Cumhuriyetiyle ilişkilerin gelişmesinin önemi, Fransa'nın NATO askeri kurumunda yer almaması) üzere ulusal uzlaşmanın olmasıdır. Hali hazırda Fransa'da bu uzlaşma üzerinde bir takım problemler oluşmaktadır. Sosyalistler ve sağcılar arasında Avrupanın Maastricht anlaşması gereği hızlı entegrasyona tabi tutulmasına karşı olanlar artmaktadır. Bununla ilgili başbakan seçimlerine adayları için başkan Françoise Mitterand başbakanlar için Avrupa İşbirliği gelişiminin mutlak tarafdarı olmasını şart olarak ileri sürmüştür. Tabii ki, ülkenin iktidar hiyerarşisinde önemli görevleri üstlenen siyasi rakipler arasında ilişkilerin sakin olacağını düşünmenin doğru olamayacağı barizdir. Son zamanlar Bakanlar Kurulu'nun son toplantılarında cumhurbaşkanı Mitterand suçla mücadele için başlıca önlem olarak vatandaşlar üzerinde polis kontrolünü güçlendirmekle ilgili içişleri bakanının önlemlerine ölçülü davranmıştır. Bununla beraber bu görüş anlaşmazlıkları gerginlik oluşturmamakta ve karşılıklı eleştiri oldukça nazik şekilde yapılmaktadır ("Fransa'da prezident-sosyalist və baş nazir-qollist birgə işləməyə başlamışlar", "Azerbaycan" gazetesi, 18 Mayıs 1993, s.5, N-93(605)). Bu bilgiler içeren haberi Fransa'nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

“Azerbaijan” gazetesi 24 Temmuz 1993 yılındaki sayısında Fransa elçiliğinin bilgisini yayımladı. Fransa elçiliği 1993 yılı 20 Temmuz “Azadlıq” gazetesi sayısında yayımladığı haberle ilgili bilgi verdi. Belgede Fransız elçinin Azerbaycan cumhurbaşkanı yetkilerini gerçekleştiren Ali Sovyetin Başkanı Haydar Aliyevle görüştüğü ve Azerbaycan cumhuriyetinde son dönemde gerçekleşen olaylardan rahatsız olduğu, ülkenin siyasi liderlerinin kanuna aykırı baskılar gördüğü için Fransa'nın buna itiraz ettiği ile ilgili bilgiler yalanlandı. Belgede ayrıca Fransız elçiliğın Azerbaycan'ın içişlerine karışmadığı ve önyargılı nitelik taşıyan bu haberin yalanlandığı belirtildi (“Fransa səfirliyi yalan xəbəri təkzib edir”, “Azerbaijan” gazetesi, 24 Temmuz 1993, s.1, N-140(652)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumlu bir haber olarak nitelendirebiliriz.

9 Kasım 1993 yılında “Azerbaijan” gazetesi Ermenistanın “Snark” haber ajansının verdiği haberi yorumladı. Ermeni haber ajansının yayımladığı F.Danju adında Fransız falcının 2000 yılına kadar Türkiye, Azerbaycan ve Gürcistan'ın yok olacağıyla ilgili öngörüsünü Azerbaycan Baş Psikiyatristi Ağabey Sultanov değerlendirdi. Sultanova

göre, Ermeniler psikolojik savaşla Azerbaycan'ı etkilemeye çalışmaktadır. Bu düşüncelerin sebebini içlerinde olan ayrımcılıktan doğduğunu söyleyen Sultanovun falcının Ermenistanda yeni bir milletin ortaya çıkacağı öngörüsüne, umarım bu millet evrenselleyi taşıyan bir millet olur, antitürk olmaz diye yorumladı. Cumhurbaşkanlığı basın sözcüsü Gürcistanın da bu devletler içinde olmasını Ermenilerin yakın zamanda Ahalkalaki kartını da ortaya atacaklarını göstermekte olduğunu bahsetti ("Ermənisayağı peyğəmbərlik", "Azerbaycan" gazetesi, 9 Kasım 1993, s.3, N-217(729)). Bu yazını Fransa'nın imajı açısından olumsuz olduğunu söyleye biliriz.

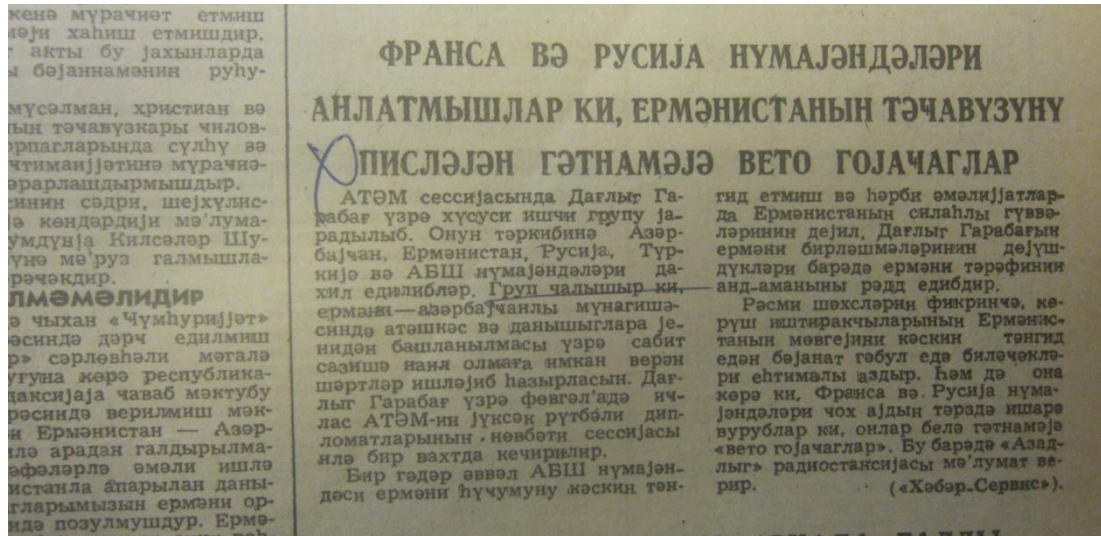
2.4. 1991-1993 YILLARI ARASINDA AZERBAYCAN BASININDA GÜVENLİK HABERLERİ

10 Aralık 1992 yılında "Azerbaycan" gazetesinde Fransız delegelerin Azerbaycan ziyaretiyle ilgili haber yayımlandı. Dışişleri Bakanlığı'nın verdiği bilgiye göre, 8 Aralık tarihinde Bakü'ye gelen delege üyelerinin maksadı iki ülke arasında güvenirliliği arttırma ve güvenlik konularının tartışılması olacaktır. 10 Aralık tarihine kadar Azerbaycan'da bulunacak delege üyeleri Viyana anlaşması üzere askeri inceleme yapacağı söylenilmiştir ("Fransa hökumətinin nümayəndə heyəti Bakıya gəlib", "Azerbaycan" gazetesi, 10 Aralık 1992, s.1, N-55(498)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumlu olduğunu söyleye biliriz.

30 Ocak 1993 yılında "Azerbaycan" gazetesinde yayımlanan habere göre, Fransa ve Almanya Ermenistana göre endişelidirler. Onlar Türkiye Hükümetinden Ermenistan'a acil yardım etmeği istemişler. Fransa'nın Dışişler Bakanı Duma Türkiye rehberlerine gönderdiği mektupta Ermenistan'la eski düşmanlığı unutup insani yardım göstermesini rica

yapılan ÷lkeye tranzit malları geçirmenin olmadığını, Ermenistanın yakıt sıkıntısı problemiyle uğraşıklarını görmediklerini belirtti. Karabağ`daki ermeni askeri kuvvetlerinin Batı`nın insani yardımlarıyla donatıldığını söyleyen İ sazade Karabağda çok sayıda Fransız ve Suriye pasaportu taşıyan yabancı uyruklu askerlerin bulunmasından yakındı. Brifingde Azerbaycan silahlı kuvvetleri tarafından öldürülen Fransa vatandaşı olan 2 keskin nişancı kadının fotoğrafları gösterildi. Azerbaycan Savunma Bakanlığı Dış ilişkiler şubesi Başkanı Azerbaycan`ın yabancı askeri temsilciler için kapalı bir ÷lke olmadığını, geçen yıl İngiltere, Fransa, Türkiye ve Danimarka askeri temsilcilerinin Azerbaycan askeri bölümlerini ziyaret etmelerini hatırlattı. Brifingde Azerbaycan`ın bir çok Batılı ÷lkeleri savunma yönetimleriyle işbirliği içerisinde olduğu, Azerbaycan askerlerinin NATO kurslarında ders aldığı hatırlatıldı. Brifingde azeri yetkililer 1974 yılında Birleşmiş Milletler`in belgesinde saldırgan tarafın tüm işaretlerinin açık olmasına rağmen bu hükümlerin Ermenistana uygulanmamasına ve hatta bazı ÷lkelerin Ermenistana tarafsız ÷lke olarak bakmalarına şaşırdıklarını dile getirdiler. Leyla Yunus Azerbaycan`ın maruz kaldığı enformasyon savaşıyla ilgili konuşarak Britanya Lordlar Kamarası`nda Azerbaycan`da 40 türk subayının savaştığını söyleyen baronessa Caroline Cox`un sözlerini yalanladı. Almanya`nın askeri ataşesi Moskova`ya okumak için giden generle ilgili konuşarak askerlikden firar eden generlerin hangi cezalarla karşılaşacaklarını, bunların içerisinde idam cezasının olup olmadığını sordu. Leyla Yunus ğrencilerin askeri yükümlülük taşımadıklarını, ÷lkede sıkıyönetim ve genel seferberliğin ilan edilmediğini hatırladarak şu ana kadar firar eden hiç bir asker için kurşuna dizme kararı almadıklarını belirtti (Zlfgar Rfetoğlu, “Mdafı Nazirliyi açıq shbt keçir”, “Azerbaycan” gazetesi, 4 şubat

1993, s.1, N-22(535)). Bu haberi Fransa'nın imajı açısından olumsuz olduğunu söyleye biliriz.

“Azerbaycan” gazetesi 24 Temmuz 1993 yılındaki sayısında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü'nde Dağlık Karabağ'la ilgili özel çalışma grubunun kurulduğu haberini yayımladı. Habere göre, içeriğine Azerbaycan, Rusya, Ermenistan, Türkiye ve ABD temsilcilerinin oluşturduğu bu grub ermeni-azerbaycanlı çatışmasında ateşkes ve görüşmelerin yeniden başlanması için istikrarlı anlaşmaya ulaşmak için veren koşulları hazırlamaktadırlar. Dağlık Karabağla ilgili olağanüstü toplantı Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü'nün üst düzey diplomatlarının bulunduğu oturumla aynı zamanda geçiriliyor. Bir süre önce ABD temsilcisi ermeni saldırısını sert bir şekilde eleştirerek, askeri operasyonların Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından değil, Dağlık Karabağ askeri kuvvetleri tarafından yapıldığını söyleyen Ermenilerin tüm iddialarını reddetti. Yetkililere göre, toplantı katılımcılarının Ermenistanın pozisyonunu sert şekilde eleştirme ihtimali çok az bulunmaktadır. Fransa ve Rusya temsilcileri böyle bir tutum yapıldığı takdirde net biçimde veto koyacaklarını gösterdiler. Konuyla ilgili bilgiyi “Azadlıq” radyosu veriyor. Bu haber Fransa'nın imajı

açısından olumsuz olduğunu söyleye biliriz (“Fransa və Rusiya nümayəndələri anlatmışlar ki, Ermənistanın təcavüzünü pisləyən qətnaməyə veto qoyacaqlar”, “Azerbaycan” gazetesi, 28 Nisan 1993, s.1, N-79(592)).

13 Ekim 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesinde Azerbaycan hükümetinin AGİT tarafından hazırlanan BM Güvenlik Konseyi`ne sunulan “Acil önlemler çizelgesi”ne karşı olduğuyla ilgili haberi yayımladı. Bu konuyla ilgili bilgini Azerbaycan`ın BM temsilciliği geçici işler vekili Yaşar Aliyev söylemiştir. Aliyeye göre, BM GK 822,853 ve 14 Ağustos 1993 yılında kabul edilen GK kararına uymayan bir çok hüküm vardır. Belgede Ermenistanın işgal edilen Azerbaycan topraklarından çıkarılması hakkında paragraf olmayışı ve sayı 1 milyondan fazla olan mültecilerin geçmemesini Azerbaycan`ın hiç bir şekilde kabul etmeyeceği belirtildi (“Azərbaycan ATƏM-in Minsk qrupunun “təxirəsalınmaz tədbirlər cədvəli” ilə razı deyildir”, “Azerbaycan” gazetesi, 13 Ekim 1993, s.1, N-199 (711)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

23 Ekim 1993 yılında “Azerbaycan” gazetesi`nde Rusya Dışişleri Bakanı Andrey Kozirev ve Fransa Savunma Bakanı Fransua Letoar`ın görüşmesiyle ilgili bilgi verildi. Görüşmede Avrupada güvenlik problemleri, Balkanlarda ve Kafkasyada durum, Sovyetler`in nükleer cephaneleri meseleleri tartışılmıştır. Görüşmeler zamanı Fransa`da “Milli savunma meseleleriyle ilgili beyaz kitap” ve yakın tarihte sonuçlanacak Rusya askeri doktrini ile ilgili fikir alışverişinde bulunuldu (“Azerbaycan” gazetesi, 23 Ekim 1993, s.1, N-206 (718)). Bu haberi Fransa`nın imajı açısından tarafsız olduğunu söyleye biliriz.

SONUÇ

Sonuç olarak, Azerbaycan basınına göre, özellikle 1991-1993 yılları arasındaki dönemde Fransa imajının öğrenilmesi için “Azerbaycan” gazetesinde taranan haberler değerlendirilmiştir. Söz konusu haberler niteliğine göre dört ana başlık üzere incelenmiştir: siyasi haberler, ekonomik haberler, sosyal-kültürel haberler ve güvenlik haberleri. Araştırmada 30 siyasi, 9 ekonomik, 8 sosyal-kültürel, 5 güvenlik haberi, toplam 52 haber yer almıştır. Aynı zamanda bu haberlerin niceliği, yani Azerbaycan açısından olumlu, olumsuz veya tarafsız olması hakkında genel yorum yapılmıştır. Yorumlamaya göre bunlardan 29 haber olumlu, 8 haber olumsuz, 15 haber ise tarafsız olarak nitelendirilmiştir.

Siyasi haberler bölümünde esas olarak Fransa'nın Sovyetler dağıldıktan sonra dünya düzenindeki yeri ve rolü, genel olarak Azerbaycan-Fransa ilişkilerinin gelişmesi, Dağlık Karabağ konusunda Fransa'nın pozisyonu ve savaşın durdurulmasına yardım etmek istemesi gösterilmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi daimi üyesi bulunan Fransa'nın Dağlık Karabağ meselesinde tutumu savaş döneminde Azerbaycan için önemli bir unsur olarak kalmıştır. Kelbecerin işgalini tanımadıklarını söylemesine rağmen Cumhurbaşkanı Ebülfez Elçibey döneminde Fransa ile olan ilişkiler daha çok soğuk anlamda devam etmiş ve cumhurbaşkanı 27 nisan 1993 yılında Fransa'yı Ermenistana yardım etmekte suçlamıştır. İkili ilişkiler cumhurbaşkanı yetkilerini gerçekleştiren Haydar Aliyev'in döneminde ilerlemiş ve Fransa Azerbaycana insani yardım yapmıştır. Fransa ayrıca Ermenistan Ali Sovyeti'nin Karabağı ilhak etme hakkında kararını tanımadığını belirtmiş ve bu meselenin Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü Minsk grubu çerçevesinde çözülmesini istemiştir.

Genellikle gazetemizde Fransa ile ilgili siyasal haberlerin büyük çoğunluğu olumlu olarak nitelendirilmiştir.

Ekonomik haberler bölümünde çok fazla habere rastlanmamış, çünkü bu dönemde Azerbaycan ve Fransa arasında ekonomik ilişkiler gelişmemiştir. Fransızlar`ın Azerbaycan petrol endüstrisine yatırım yapması 1997 yılında “Total” ve “Elf” şirketleri gerçekleşmiştir.

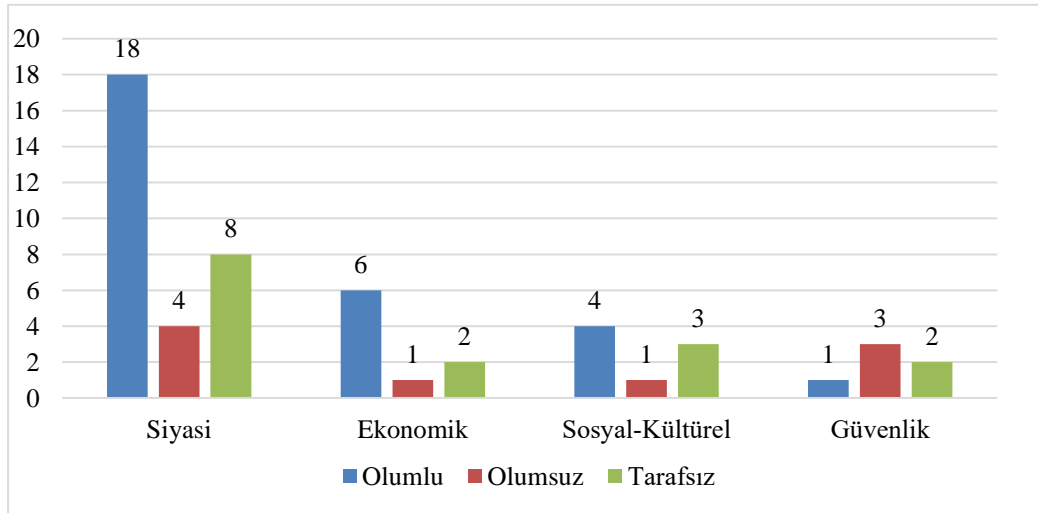
Sosyal-kültürel haberler bölümünde daha fazla habere rastlanmıştır. Fransa`nın dünya kültür merkezlerinden biri olması ikili ilişkiler açısından gazetede kendisini göstermiş, Azerbaycan Müzeler Koneyi Ulusal Komitesi merkezi Parisde bulunan Uluslararası Müzeler Konseyi`ne dahil olması haberi verilmiştir. Eğitim alanında büyükelçi Jean Perrinle görüşen Halk Eğitim Bakanı Firudin Celilov Baküde Fransız lisesinin açılması konusunda mutabakata varılmıştır. Azerbaycan aynı zamanda başkanlık sistemiyle yönetildiği için bu açıdan dünyada örnek oluşturan Fransız başkanlık sistemiyle ilgili bilgi verilmiş, cumhurbaşkanı, başbakan, parlamentonun görevleri irdelenmiştir. Haberlerin büyük çoğunluğu olumlu olarak nitelendirilmiştir.

Güvenlik haberleri ile ilgili fazla habere ulaşılamamış, çünkü araştırılan dönemde Azerbaycan ve Fransa arasında güvenlik ilişkileri gelişmemiştir. Azerbaycan Savunma Bakanlığı`nın Dağlık Karabağda Fransız uyruklu askerlerin savaşmasını söylemesi ve öldürülen 2 keskin nişancı kadının fotoğraflarını göstermesi iki ülke arasında huzursuzluk ortamını yaşatmıştır. Ağdam`ın işgalinden sonra Ermenistana işgal ettiği topraklardan çıkması için yapılan baskıya Fransa`nın veto koyacağını açıklaması bu huzursuzluğu daha da artıran nedenlerden biri olmuştur . Güvenlik alanında ulaşılan haberler genellikle tarafsız ve olumsuz olarak nitelendirilmiştir.

Genel olarak bakıldığında, incelenen dönemde, yani 1991-1993 yılları arasında Azerbaycan gazetesinde yayınlanan haberlerin büyük çoğunluğunun olumlu olduğu, daha azının tarafsız olduğu, güvenlik haberlerinin genel olarak olumsuz olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Haberlerin Genel Dağılımı

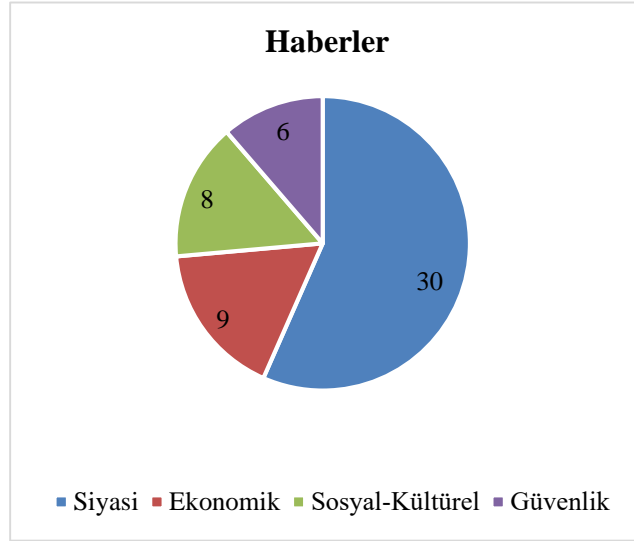
Haberler	Toplam	Olumlu	Olumsuz	Tarafsız
Siyasi	30	18	4	8
Ekonomik	9	6	1	2
Sosyal-Kültürel	8	4	1	3
Güvenlik	6	1	3	2
Toplam	53	29	9	15

Şekil 2. Haberlerin Genel Dağılımı

Tablo 3. Haberlerin Niteliğine Göre Dağılımı

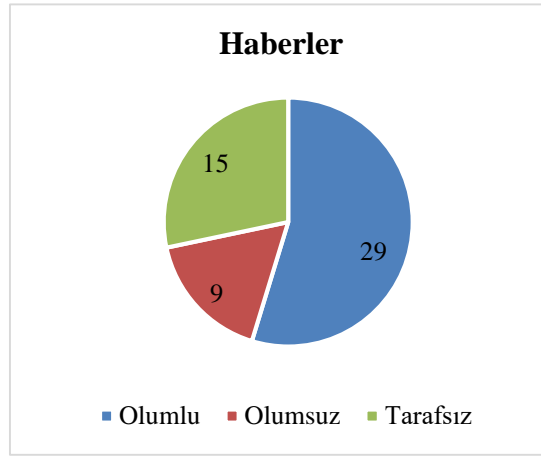
Haberler	Sayı	%
Siyasi	30	56.6
Ekonomik	9	17
Sosyal-Kültürel	8	15
Güvenlik	6	11.4
Toplam	53	100

Şekil 3. Haberlerin Niteliğine Göre Dağılımı

Tablo 4. Haberlerin Niceliğine Göre Dağılımı

Haberler	Sayı	%
Olumlu	29	54.7
Olumsuz	9	17
Tarafsız	15	28.3
Toplam	53	100

Şekil 4. Haberlerin Niceliğine Göre Dağılımı

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ADALIAN, Rouben Paul (2015), “Armenia`s Foreign Policy: Defining Priorities and Coping with Conflict”, The International Politics of Eurasia: Volume 4: The Making of Foreign Policy in Russia and the New States of Eurasia, Routledge, USA.

AL-EKABI, Cenan (2014), “European Space Activities in the Global Context”, Yearbook on Space Policy 2011/2012: Space in Times of Financial Crisis, Springer-Verlag Wien.

BALAYEV, Bahruz (2013), The Right to Self-determination in the South Caucasus: Nagorno Karabakh in Context, Lexington Books, UK.

BULUT, Cihan; ARAS, Osman Nuri ve SÜLEYMANOV, Elçin (2009), Bağımsızlık Sonrası Azerbaycan Ekonomisi: 1991-2006, Baku, s. 184-186

HƏSƏNOV, Əli (2000), Azərbaycanın ABŞ və Avropa dövlətləri ilə münasibətləri (1991-1996), Elm, Bakı.

KARAGİANNİS, Emmanuel (2010), “Ethnic Conflicts in the Caucasus and Central Asia”, Politics of Conflict: A Survey, Routledge, the UK.

ŞİRİNOV, İlkin (2016), Azərbaycan`da xarici investisiya qoyuluşunun iqtisadi səmərəliliyinin artırılması yolları. Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, Master tezi, Bakü, s. 37

ZEYNALOV, Fazil (2016), The Oil and Gas Resources of Azerbaijan: A country`s transformation into a regional energy hub, Connaissances et Savoirs, France.

DERGİLER VE RAPORLAR

CAFERSOY, N., “Bağımsızlığın Onuncu Yılında Azerbaycan Rusya İlişkileri (1991-2001), *Avrasya Dosyası*, Azerbaycan Özel, 2001, C.7, S.1.

HASANOV, A., İSKHANIAN, A., “Bridging dividies: civil society peacebuilding initiatives”, *Accord Conciliation Resources: The limits of leadership, Elites and societies in the Nagorny Karabakh peace process*, Issue 17, 2005.

IBP, Inc, Azerbaijan Business and Investment Opportunities Yearbook Volume 1, International Business Publications, Washington, 2016.

VOLKER, J., “The role of the OSCE: an assessment of international mediation efforts”, *Accord: Conciliation Resources: The limits of leadership, Elites and societies in the Nagorny Karabakh peace process*, Issue 17, 2005.

World Bank Group, Doing Business 2016: Measuring Regulatory Quality and Efficiency, 13th Edition, Washington DC, s. 5

YUSIFOVA, S., “The Recognition of the Independence of Azerbaijan Democratic Republic in Paris Peace Conference and the Attitude of Iran”, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Italy, C.5, S. 19, 2014.

İNTERNET KAYNAKLARI

“ANCA Launches Campaign Prioritizing Artsakh Freedom, Rejecting Undemocratic “Madrid Principles””, 04.08.2016, Erişim tarihi, 20.11.2017, Erişim adresi, <http://asbarez.com/153657/anca-launches-campaign-prioritizing-artsakh-freedom-rejecting-undemocratic-madrid-principles/>

“ARDNŞ ve Total arasında yeni saziş imzalandı”, Erişim tarihi, 17.11.2017, Erişim adresi, http://www.bbc.com/azeri/news/story/2009/02/090227_socar.shtml

“Armenian Genocide” Bill”, 23.12.2011, Erişim tarihi, 17.10.2017, Erişim adresi,

“Azerbaijan: Foreign Investment”, Erişim tarihi, 17.11.2017. Erişim adresi, www.portal.santandertrade.com

“Azerbaijani-French relations”, 03.12.2008, Erişim tarihi, 18.11.2017, Erişim adresi, <http://lib.aliyev-heritage.org/en/178352.html>

“Baku Metro, French company ink agreement on tunnels construction”, 17.10.2014, Erişim tarihi, 18.11.2017, Erişim adresi, <https://www.azernews.az/business/72069.html>

“Esrin müqaviləsinin açdığı yol zirvələrə doğru gedir”, 12.12.2011, Erişim tarihi, 18.11.2017, Erişim adresi, <http://www.azerbaijan-news.az/index.php?mod=3&id=4773>

“EU-Azerbaijan relations”, 01.11.2017, Erişim tarihi, 17.11.2017. Erişim adresi, https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/4013/EU-Azerbaijan%20relations

“France and Armenia Presentation”, Erişim tarihi, 21.11.2017, Erişim adresi, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/armenia/france-and-armenia/>

“France and Azerbaijan”, 09.08.2017, Erişim tarihi, 17.11.2017, Erişim adresi, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/azerbaijan/france-and-azerbaijan/>

“France`s Role in Karabakh Conflict Settlement”, 03.06.2017, Erişim tarihi, 17.11.2017, Erişim adresi, http://cbc.az/en/en/v_story/frances-role-in-karabakh-conflict-settlement

“Fransa Azerbaycan ilişkileri”, Erişim tarihi, 18.11.2017, Erişim adresi, <https://az.ambafrance.org/Fransa-Az%C9%99rbaycan-munasib%C9%99tl%C9%99ri>

“French court again overturns law on Armenian genocide denial”, Erişim tarihi, 17.10.2017, Erişim adresi, <http://www.aravot-en.am/2017/01/28/188637/>

“Haydar Aliyev Heritage” International Online Library, Azerbaijani-French relations, 03.12.2008, Erişim tarihi, 18.11.2017, Erişim adresi, <http://lib.aliyev-heritage.org/en/178352.html>

“Joint Statement by the Foreign Ministers of Armenia and Azerbaijan and the Co-Chairs of the OSCE Minsk Group”, 16.10.2017, Erişim tarihi, 14.11.2017, Erişim adresi, <http://www.osce.org/minsk-group/350091>

“Qarabağ Tarihinin Salnamesi”, Erişim tarihi, 20.11.2017, Erişim adresi, <http://azerbaycanli.org/az/page610.html>

“Madrid Principles”, 18.04.2016, Erişim tarihi, 20.11.2017, Erişim adresi, <http://www.deutscharmenischegesellschaft.de/wp-content/uploads/2016/04/Madrid-Principles-%E2%80%93-Full-Text-20071129.pdf>

“The Azerbaijani Delegation to the Paris Peace Conference”, Erişim tarihi, 15.11.2017. Erişim adresi, <http://www.visions.az/en/news/404/6a7cabf7/>

25. “What Total’s \$4.8 billion investment means for Iran”, 03.07.2017, Erişim tarihi, 18.11.2017, Erişim adresi, <https://www.cnbc.com/2017/07/03/iran-to-sign-new-ipc-gas-deal-with-total-for-south-pars.html>

adresini, <https://www.cnbc.com/2017/07/03/iran-to-sign-new-ipc-gas-deal-with-total-for-south-pars.html>

Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişler Bakanlığı, Negotiations chronology between Azerbaijan and Armenia 1992-2012, Erişim tarihi, 20.11.2017, Erişim adresi, <http://mfa.gov.az/en/content/856>

Azerbaycan-Fransa humanitar elaqelerinin esas istiqametleri”, Halk Gazetesi, 29.09.2015, Erişim tarihi, 18.11.2017, Erişim adresi, <http://www.xalqgazeti.com/az/news/politics/62420>

Budapest Summit Declaration, Budapest Decisions, II Regional Issues, Intensification of CSCE action in relation to the Nagorno-Karabakh conflict, s.5-6, <https://www.osce.org/mc/39554?download=true>

Firsthand: Azerbaijani President Ilham Aliyev on basic issues of state building, “on relations with France”, 06.10.2011, Erişim tarihi, 17.11.2017, Erişim adresi, http://azleadersays.az/en/razdel/57_On-relations-with-France/page_1

https://www.rferl.org/a/azerbaijan_criticizes_french_decision_on_armenian_genocide/24431659.html

Investment Policy Hub, Azerbaijan Bilateral Investment Treaties (BITs), Erişim tarihi: 18.11.2017, Erişim adresi, <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/13>

Trans Adriatic Pipeline, Southern Gas Corridor, resmi internet sitesi, Erişim tarihi, 17.11.2017. Erişim adresi, <https://www.tap-ag.com/the-pipeline/the-big-picture/southern-gas-corridor>

GAZETELER

“1992-ci il hansı məziyyətləri ilə yadda qaldı”, “Azerbaycan” gazetesi, 31 Aralık 1992, s.1, N-70(513)

“Atəm-in Minsk qrupu erməni təcavüzünü pisləmişdir”, “Azerbaycan” gazetesi, 11 Kasım 1993, s.1, N-219(731)

“Azerbaycan Respublikası Prezidenti cənab Əbülfəz Elçibəyə”, “Azerbaycan” gazetesi, 13 Mayıs 1993, s. 1, N-90(602)

“Azerbaycan” gazetesi, 11 Kasım 1992, s.1, N-48(163)

“Azerbaycan” gazetesi, 14 Mayıs 1993, s.5, N-91(603)

“Azerbaycan” gazetesi, 22 Ağustos 1991, s.2, N-33(96)

“Azerbaycan” gazetesi, 23 Ekim 1993, s.1, N-206(718)

“Azerbaycan” gazetesi, 30 Ekim 1993, s.1, N-211(723)

“Azərbaycan ATƏM-in Minsk qrupunun “təxirəsalınmaz tədbirlər cədvəli” ilə razı deyildir”, “Azerbaycan” gazetesi, 13 Ekim 1993, s.1, N-199(711)

“Azərbaycan nümayəndə heyəti Parisə investisiya qoyulması üçün təklif olunan 62 layihə aparıb”, “Azerbaycan” gazetesi, 12 Aralık 1992, s.1, N-57(500)

“Bizim dövlətimiz”, “Azerbaycan” gazetesi, 26 Şubat 1993, s.5, N-38(551)

“Dövlət katibi Fransa səfiri qəbul etmişdir”, “Azerbaycan” gazetesi, 14 Temmuz 1993, s.1, N-132(644)

“Ermənisayağı peyğəmbərlik”, “Azerbaycan” gazetesi, 9 Kasım 1993, s.3, N-217(729)

“Əbülfəz Elçibəy Petrosyanla görüşün nəticələrini açıqlamışdır”, “Azerbaycan” gazetesi, 27 Nisan 1993, s.1, N-78(591)

“Əməkdaşlığın imkanları böyükdür”, “Azerbaycan” gazetesi, 18 Aralık 1992, s.2, N-61(504)

“Fransa Azərbaycan`ın problemlərinə biganə deyil”, Azərbaycan gazetesi, 14 Ağustos 1993, N-155(667)

“Fransa Azərbaycanda zavod tikəcək”, “Azerbaycan” gazetesi, 1 Ekim 1992, s.3, N-7(450)

“Fransa hökuməti erməni qüvvələrinin Kəlbəcərdən çıxmasını tələb edir”, “Azerbaycan” gazetesi, 13 Mayıs 1993, N-90(602)

“Fransa hökumətinin nümayəndə heyəti Bakıya gəlib”, “Azerbaycan” gazetesi, 10 Aralık 1992, s.1, N-55(498)

“Fransa xarici işlər nazirliyində görüş”, 6 Kasım 1993, s.2, N-216(728)

“Fransa xarici işlər nazirliyinin nümayəndəsi Azərbaycandakı vəziyyət haqqında”, “Azerbaycan” gazetesi, 21 Temmuz 1993, s.1, N-116(628)

“Fransa prezidenti Mitteran həzrətlərinə”, “Azerbaycan” gazetesi, 1 Ağustos 1991, s.6, N-30(93)

“Fransa Respublikası Prezidenti əlahəzrət Fransua Mitteran həzrətlərinə, Süret Hüseynov, “Fransa Respublikası Baş Naziri Eduar Balladur cənablarına”, “Azerbaycan” gazetesi, 14 Temmuz 1993, s.1, N-132(644)

“Fransa senatında Azərbaycanla dostluq və onu dəstəkləmə parlament qrupu yaradılmışdır”, “Azerbaycan” gazetesi, 9 Kasım 1993, s.3, N-217(729)

“Fransa səfirliyi yalan xəbəri təkzib edir”, “Azerbaycan” gazetesi, 24 Temmuz 1993, s.1, N-140(652)

“Fransa və Almaniya Ermənistanı Görə Narahatdırlar”, “Azerbaycan” gazetesi, 30 Ocak 1993, s.5, N-19(532)

“Fransa və Rusiya nümayəndələri anlatmışlar ki, Ermənistanın təcavüzünü pisləyən qətnaməyə veto qoyacaqlar”, “Azerbaycan” gazetesi, 28 Nisan 1993, s.1, N-79(592)

“Fransa`da prezident-sosialist və baş nazir-qollist birgə işləməyə başlamışlar”, “Azerbaycan” gazetesi, 18 Mayıs 1993, s.5, N-93(605)

“Fransız dilinde litsey açılacaq”, “Azerbaycan” gazetesi, 5 Şubat 1993, s.3, N-23(536)

“Fransua Mitteranın Həsən Həsənovla görüşü”, 6 Kasım 1993, s.1, N-216(728)

“Görünür, Fransa`nın “Total” şirkəti də neftimizə göz dikib”, “Azerbaycan” gazetesi, 19 Aralık 1992, s.1, N-62(505)

“Hökuməti iqtisadi islahatlar aparmamaqda günahlandırılanlar unudurlar ki, ölkədə müharibə gedir”, “Azerbaycan” gazetesi, 9 Ekim 1993, s.2, N-197(709)

“Xarici şirkətlərin Azərbaycana marağı artır”, “Azerbaycan” gazetesi, 1 Ekim 1993, s.3, N-190(702)

“İstiqlaliyyətin çətin yolu”, “Azerbaycan” gazetesi, 28 Mayıs 1991, s.8, N-22(85)

“İz istoriy Azerbaydjanskoy diplomatiy”, ”Azerbaycan” gazetesi, 19 Aralık 1991, s.8, N-51(114)

“Jean Perrin”, Azerbaycan” gazetesi, 26 şubat 1993,s.4,N-38(551)

“Konvensiyaya qoşulduq”, “Azerbaycan” gazetesi, 22 Ocak 1993, s.1, N-13(526)

“Qaçqınlara Fransa`dan kömək”, “Azerbaycan” gazetesi, 6 Ekim 1993, s.1, N-194(706)

“Qaçqınlara kömək üçün”, ”Azerbaycan” gazetesi,25 Kasım 1993, s.3, N-228(739)

“Qarabağ nə Kəşmirdir, nə də Korsika”, ”Azerbaycan” gazetesi,1 Ekim 1992, s.2, N-7(450)

“Milli bəşəri intizarın fərəhli sonu”, “Azerbaycan” gazetesi, 23 Mayıs 1991, s.2, N-21(84)

“Müdafiə Nazirliyi açıq söhbətə keçir”, “Azerbaycan” gazetesi, 4 Şubat 1993, s.1, N-22(535)

“Müdaxilə zəruri sayılır”, ”Azerbaycan” gazetesi,31 Aralık 1992, s.3, N-70(513)

“Paris bizi sevindirir”, “Azerbaycan” gazetesi, 30 Ocak 1993, s.1, N-19(532)

“Prezident qəbul etmişdir”, Azerbaycan gazetesi, 19 Şubat 1993, s.1, N-33(546)

“Rəssamlar ailəsinin Fransa`da sərgisi”, ”Azerbaycan” gazetesi, 30 Eylül 1992, s.3, N-6(449)

“Roma görüşü Dağlıq Qarabağın erməni icması nümayəndələrinin iştirakı olmadan keçir”, “Azerbaycan” gazetesi, 27 Temmuz 1992, s.1, N-31(146)

“Rusiya ve Fransa prezidentləri Dağlıq Qarabağa dair bəyənət vermişlər”, “Azerbaycan” gazetesi, 17 Mart 1993, s.1, N-50(563)

“Rusiya ve Fransa`nın Dağlıq Qarabağa dair beyənati”, “Azerbaycan” gazetesi, 4 Mart 1993, N-42(555)

“Sigaret bahalaşır”, “Azerbaycan” gazetesi, 25 Aralık 1992, s.3, N-66(509)

“Süleyman Dəmirəl Rusiya və Fransa`nı Ermənistanə təsir göstərməyə çağırmışdır”, Azerbaycan gazetesi, 29 Temmuz 1993, s.1, N-143(655)

“Tofig Gasimov Parise gedib”, “Azerbaycan” gazetesi, 12 Ocak 1993, s.1, N-6(519)

29. “Fransa`nın mövqeyi”, “Azerbaycan” gazetesi, 18 Aralık 1992, s.3, N-61(504)